

tott s ez állásában bő alkalma nyílt a törvénykezés és különösen a börtönrendszer javítása körül az akkoriban fölmerült újabb eszmék valószínűsítésére. Az 1843/4-iki országgyűlésre pedig a megye első alispánja választatván követte, az összes közgazgatás vezetése Náray kezeiben összpontosult. Nagy eredménnyel fáradozott különösen a megyei kórházi alap gyarapítása körül, melyhez maga is, mint a megye egyik nagybirtokosa, tetemes áldozattal járult.

Letelvé hivataloskodásának három éves cyclusa, nem kívánt újra megválasztatni, hanem mint magán ember, a megyei közélet s jelesen az annak iránytadó ellenzéki párt központjává vált, s az maradt egészen 1848-ig. Ez év márciusában a nemzetország és népfelkelés ügyében alakult bizottság intézője, később — az önvédelmi harcz szerveztetvén — teljes hatalmu kormánybiztos, majd a megye egyhangu kérelmére kinevezett főispán — az egész forradalmi időszakban a megye élén állott s szóval, tettel, példaadással, és egész vagyonával a mozgalom vezére lett és maradt Csanádmegyében. Élre állott a fölkelésnek, megosztotta a nemzetőrökkel s majd a rendes honvédséggel a hadjárat fáradaimait és veszélyeit; egész fizetését s a mellett saját vagyonából is tetemes összegeket adott a haza oltárára. Jutalma, mint abban az időben a hazafiúságnak, pörbefogadás és sanyaru börtön lett neki is. Vagyonát elkoboztatott s azt csak később, kegyelem útján nyerte vissza.

Az 1849-et követő évek alatt, az abszolút korszakban, miután ismét haza térhetett, vendégszerető kastélya volt a halkan lüktető s csupán a korlátolt társadalmi tevékenységre szorított közélet fő gyantája a megyében. Szervezte a gazdasági egyesületet s nem engedte elaludni a közérdek parázs alá rejtett szikráit.

1861-ben Makó városa által képviselővé választatván, Deák Ferencz (a felirat) pártjához csatlakozott; s a rövid országgyűlés eloszlása után ismét a gazdasági terre szorítottván a hazafias munkásság, nagyobb alapítványokkal mozdította elő az ipar terjesztését.

1867-ben helyreállítatván az alkotmány, a megye közörmére ismét elfogadta a kormány által neki felajánlott főispáni méltóságot s ezt haláláig viselte — tisztelet és bizalom által körveve fenn és alant. E helyen érte ama szép megtiszteltetés, hogy midőn 1875. június 28-án megyei hivatalba lépésének negyvenedik évfordulóját érte, a megyei bizottság egyhangu lelkesedéssel hozott határozatához képest, arcképe nagy ünnepélyességgel állított be s lepleztetett le a megye tanácssteremében. Ő maga e szép napot ismét egy nemes áldozattal, a megyéhez tartozó községi jegyzők és tanítók árvaik nevelésére szánt alapítványokkal tette emlékezetessé.

Folyó évi márczius 29-én hajnalban, az erőteljes, ép férfit egészen váratlanul s megelőző betegség vagy gyöngékedés nélkül, agyszélhűdés folytán, érte el a halál. Temetésén tünt ki a megye s az egész nagy vidék általános tisztelete s szeretete a derék férfit iránt, ki szerény körben oly érdemesen működött s a helyet, melyre őt a gondviselés állította s a fejedelem és polgártársai bizalma hívta, mindig jól töltötte be.

Neje (Zsadányi és Törökszentmiklósi Almássy Anna) s két gyermeke és számos unoka gyászolja elhunytát. Lajos fiának neje néhai Eötvösünk leánya Ilona; Irma leányának férje b. Bánhidy Béla orsz. képviselő. De gyászolja megyéje, s méltán, mint vezérét, a ki hű s igaz volt mindig. Áldás és béke poraira!

— a — r —

B. Eötvös József szobra leplezésére.

(1879. május hó 25-ikén.)

Im szobra áll, s ország-világnak,
Mi volt nekünk Ő, hirdeti.
Márványt nem kéré bár magának,
Szívünk önként hozá neki.
Nem neki volt szüksége arra,
A nélkül is halhatlan Ő:
Szíve porából az avarra
Hús árnyat ejtő palma nő!

Ne neki, nekünk emelkedjék
Örökre intó jel gyanánt:
Hogy megtartsuk „Végrendelet”-jét
S beteljesítsük, mit kívánt:
Ha ajka majd végsőt lehelle,
A meddig fönmarad neve,
Ne kő, eszméi győzedelme
Legyen — mondá — emlékjele!

Oh szép s dícső a férfi sorsa,
Kiválva milliók közül,
Ha küzdve, bátran tör magosra,
S örök-eszmékért lelkesül.
Ha esze lángját, szíve vértét
Egy magas czélnak szentelé,
És nem kíván más tette-bérét,
Mint — hogy egy lépést tett felé!

Mert a tudat, hogy számot tétünk
Nagy könyvedben, történelem,
S mit elvetett szavunk vagy tettünk,
A mag nem volt gyümölcsetlen;
Hogy ránk egy ország szeme nézett,
Kebünkben millió kebel
Verése élt: oh, ez az érzet,
Ez öntudat, oh mint emel!

Boldog, kinek küzdemes pálya
Mit végzete elébe irt:
Nem keresi, de megtalálja
Utján az örök-élti hirt.
Oh boldog, napja bár alászáll,
Nem mindenestül halni meg.
S az égnek asztalánál
Élvezni üdvét tettinek!

Gyönyör muló, szerenese csélesap,
De a hirmév — oh ne esekéld!
Mert nem a szük jelennek él csak,
Ki a nem muló hirmek élt.
Óltó után jó és meggy őltó,
Mint árny után az árny vonul;
De él a hős, a bölcs, a költő
A hirmévben halhatlanul!

Nem mindenestül halt meg Ő sem,
Elfőtte bár az ercsi sir;
De zárja nem zár oly erősen,
Hogy ne pattantsa föl a hír.
S itt nyílik im a legmagas út,
A dícs felé, sziklák között;
Koszoruink' hová aggassuk:
— Ez a szobor lesz a küszöb!

Nem halt meg Ő; eszméi élnek;
A mért küzdött: kivá van;
És annyi átvirrasztott éjnek
Munkája nem volt hasztalan.
Ki jelenünk' egy szebb, de távol
Jövővel általhalál:
Az égi üdv fénycsarnokából
Boldogan nézhet most alá.

Mert népet lát itt, küzdve, forrva,
Sietni a nagy ezél felé;
Az ár habár le-le sodorja,
Mely előbb vitte s emelé,

Hullámok torlanak körül —
De vív, mert tudja, hogy miért.
Népet, magásra lelkesülve
Az ő dícső eszméiért!

S főlészítva szíve s esz' lángját
Az igazság oltáránál,
Fönn és elől vinni a fátylát,
Mely előtt oszlik a homály;
Dics-csarnokot a tudománynak,
A népnek adni iskolát,
Szívnek hitet, az észnek szárnyat,
S szemet, mely a titokba lát!

És Kárpátoktól Adriáig
Népet, mely tenni, hatni gyors;
Munkával ön-urává venni;
Melyet nem ver le semmi sors.
Lezajlott árján annyi vérnek,
Az egy hazán egy nemzetet,
A melynek kapcsa közös érdek,
S haza- és ember-szeretet!

Népet, jogát mely védni tudja,
Békében úgy mint vér-csatán,
Pört nyerve — békejabbot nyújtva
A százados vizsály után
S hangoztatván a moriamur-t:
A trónhoz mint egy ember állt,
Mig Európa tapsolt s bámúlt
Hú népet s szeretett királyt!

Oh nézz le ránk, Dícső, egedből!
Lásd ezreink szobrod körül!
Dobbanjon porladó szived föl,
S eszméid győzelmén örülj!
Mi álmaid' valóra váltjuk,
Fölleljük, mit te keresél —
S eskü a szó, melylyel kiáltunk:
Nem halt meg Eötvös, Eötvös é!

Szász Károly.

A ki örökké bujdosott.

Igaz történet.

Közlő: **Eötvös Károly.**

(Folytatás.)

A rabszolgák közt, kikkel a bég kereskedett, kiket a Kaukázusból szerzett s kellő kitanítás után Sztambulban és egyébutt elárusított, volt egyszer két cserkesz testvér. Egy fiu és egy leányka. Mindegyik legfőljebb tizenhárom éves. Mindegyik jól kifejlődve s egymáshoz csodálatosan hasonlítva. Ha mindkettő férfi vagy mindkettő nő ruhában volt: alig lehetett őket egymástól megkülönböztetni. A fiu is, a leányka is külön-külön lakott társaival és társnőivel, az egyik a férfi rabszolgák tanyáján, a hova először a francziák is telepítették, a másik pedig a nők tanyáján, mely a hitem kertje mellett feküdt, attól egy alacsony fallal elválasztva. A rabszolga nők gyakran bevitték a hárembe szolgálatra s a hárembölgyek is gyakran látogatást tettek a rabszolga nők tanyáján.

A fiu és leányka igen szerették egymást. Az apa, midőn őket a bégnek eladta, egyuttal kikötötte, hogy a két testvér, míg a nő hárembe s a fiu szolgálatba nem kerül, meglátogathassák egymást, a mikor akarják. A két testvér, hol egyik, hol másik, gyakran óhajtott a látogatást s mivel a bég megígérte s ígéretét meg is szokta tartani, a két testvér gyakran összejött a vén Bülbül beleegyezésével, kinek ez iránt megvolt utasítása a bég től s ki a rabszolga nők tanyáján is meg volt bízva a felügyelettel. Az összejövetel a rabszolgánok udvarán vagy a szabadban, vagy egy kis faházikóban történt, mindig egy eunok felügyelete alatt.

A két cserkesz gyermek gyakran csinált magának mulatságot azzal, hogy öltönyüket, melynek szépsége és drágasága volt legfőbb gyönyörűségük, egymással elcserélték. A fiu a leányka, a lány a fiunak ruhájába öltözött. Az otromba

eunok nem talált a multságban semmi rendkívülit.

Egykor a leányka elmondá e multságot a háremben, az odalíkok kaptak a tréfán s a leánykát rábeszéltek, hogy a legközelebbi alkalommal ismét öltöztessen fel a fiut nőruhába s vigye be a hárembe. A leánykának is tetszett az ötlet s különösen megállapított a tervnek minden részlete.

A terv sikerült is. A leányka kettős ruhát vett magára. A faházikóban egyiket leveté, a fiu abba fölöltözött, saját ruháját az eres alatt elrejté s ekként belopódzott a rabszolgánok lakelyére, innen pedig az odalíkokkal együtt a hárembe, melynek elég terme és fülkéje volt arra, hogy mind az urnók, mind az eunokok figyelmét elkerülje. Ez a csiny igen gyakran sikerült s az odalíkoknak nem kis multságukra szolgált.

Egyszer azonban a fiu több napon át a háremben maradt, teljesen bizva mind ő, mind az odalíkok abban, hogy a fiu távolléte a rabszolgatanyán fölteni nem fog. Talán nem is tünt volna föl, mert a cserkesz szolgákkal nem igen törődtek, miután megszökésüktől tartani nem lehetett — ha véletlenül két odalík egymás között keservesen össze nem vesz s boszujuk a titkot föl nem fedezi. Az egyik odalík ugyanis, kit a másik földre gyűrt és összevágott, rögtön futott az első urnóhoz s annak szivszaggató panaszkok és siránkozások kíséretében elmondá az egész gonoszságot. A mi pedig a dolgot súlyossá tette, az abból állt, hogy a fiu épen akkor is a háremben rejtőzött.

Az urnó egészen felháborodott a példátlan merénylőten. Az odalíkot kivallatá s megtudta azt, hogy a cserkesz fiu és leányka ki és beeresztése alkalmával mindig jelen szokott lenni Bülbül Baba is, ki azonban semmit sem tudott a dologról. Az urnó különben is haragudván a vén eunokra, a miért az a harmadik urnó üldözése végett nem járt kezére, elhatározá most annak láb alól eltételét. De miután a bég e pillanatban nem volt otthon, az odalíkot egy kerevet lábához saját kezeivel megkötözé, nehogy időközben eljárjon a szája, maga pedig százszor is lemorzsolta teszpíjén, olvasóján, szokott imádságát, hogy ekként könnyűt lélekkel várja be a bég haza érkezését.

Szerencsére az odalík kimaradása szemet szurt társnői között s gyanujuk támadt: vajjon boszujában, dühében nem árulkodott-e az urnó előtt. A cserkesz fiut rögtön kicsempeszték a háremből s aggodalmukban az esetet fölfedezték Henri előtt, bizván ennek jólelkűségében s egyuttal megkérvén őt, hogy segítsen nekik kilábolni a fenyegető bajból, ők készek mindent életrehalálra eltagadni s a föltétlen tagadásra a cserkesz lánykát is rábírní.

Henri rögtön ment a vén eunokhoz.

— Baj van, mondá, nagy baj van Bülbül Baba. Az odalíkok azt álmodták, hogy egy szemtelen férfi sok napon át ott rejtőzködött a háremben.

— Együgyű Hanari, hát mi nagy baj van abban? szolt az öreg Henrihez, kit mindig Hanarinak nevezett. Ki tudná a madárnak megtiltani, hogy a fejünk felé át ne repüljön és a bolond álomnak megtiltani, hogy az alvót meg ne lepje?

— Igaz az Bülbül Baba, hanem egy odalík ében is látta a férfit s meg is jelentette az urnónek, a ki csak a kegyelmes béget várja haza, hogy Bülbül Babát elárulja.

— Részeg vagy te Hanari, bizonyosan annyit ittál, hogy ötven korbácsot szeretnél rá enni.

Henri elmondá most az egész históriát a mogorva eunoknak rettenetes lelki gyötrelmére, kivel ilyen eset még sohase történt. Henri egy-

uttal magára vállalta, hogy mindent kiegyenlít, beszélni fog a cserkesz fiuval, megneveze az árulkodó odalíkot s tanácsolta Bülbülnek, hogy a béggel ő beszéljen először s közölje vele, hogy az odalík haragtól és nargilétől megbódulva miket beszélt az urnónek, mily nagy lelki háborúságot okozott ez által annak s mily nagy büntetést érdemel ezért.

Bülbül Babának tetszett a terv. Henri rögtön ment a cserkesz fiuhoz s megmondá neki, hogy ha száján kiejt valamit, őt megfojtják, testvérje pedig megkorbácsoltatik meztelenen. A fiu hőiesen fogadott mindent és semmi kétség se lehetett az iránt, hogy fogadását megtartja, ha tüzes harapófóval csipkedik is. A vén eunok elkészíté előre a béget, vagy egy mikor az urnó magához hivatá s közlé vele a rettenetes titkot, a bég azt felelé:

— Tudom, tudom, Bülbül Baba megmondta már; — az odalíkot korbácsoltas meg, a miért a ten emes szívedet ilyen hazugsággal úgy megháborítá.

Az urnó pattogni kezdett s végül azt mondá, hogy a cserkesz most is a háremben van. A bég erre teljes hidegvérrel oda rendelé az összes háremőri személyzetet, oda hozatott egy széles pengéjű kardot s azt mondá az urnó előtt:

— Minden ajtóhoz kettős őr állíttassék. Az urnó megvizsgálja a háremet és ha ott idegen férfi találtatik: ezzel a karddal először az a férfi s másodsor Bülbül Baba összeaprittassék.

Az urnó elhalgatott, de azért a vizsgálatot teljesíté. Természetesen nem lett belőle semmi. Hanem a cserkesz fiut is a legelső hajóval Sztambulba a vásárra szállították. De ettől az időtől kezdve a francziák szerencsége meg lett alapítva a vén eunok előtt.

Igaz, hogy ez a szerencse csak annyit jelentett, hogy ezentul sem maga nem leselkedett, sem kémekeket nem állított a vén eunok a francziák ellen. Bizott bennük egészen s a bizalom árnyékában a francziák is sokkal bizalmasbakká váltak az odalíkok irányában. Ezek virgoncz, pajzán, gyakran kaczer enygelései elől nem tértek ki többé oly hidegen s a háremi szórakozás mindazon titkos örömeit élvezhették, melyet csak személyes helyzetük megengedett.

A francziák török neveket kaptak az áttérés alkalmával. Henrinek Jussuf Hanari név adott s többi társa is Izakender, Kabuk, Mussza, Ibrahim s egyéb ilyféle névhez jutott, leginkább olyanhoz, mely a keresztényeknél is, de a törököknél is divatban van. Egymás nevé meg is sok időbe telt meg egészen megtanulták s nem utolsó multságuk volt a sok apró zavar, melyet a neveknek maguk közt előfordult gyakori eltévesztése a háremben okozott.

Több mint harminc év háremi élet után elvégre Karaszor bég elhatározta a francziák eladását. Bár — úgy látszik — szerette őket s bár fiait és leányait francia nyelvre is általuk taníttatta: mégis a pénzvágy erősebb volt nála, mint a személyes vonzalom és megszokottság s 1833-ik évi anguszthus hónapban az összes francziákat hajóra rakatta, hogy őket Sztambulba elszállítsa.

Sajátságos érzelmekkel váltak meg a francziák Trebizonttól s kivált a háremtől, habár rövid időre is. E férfiak elérték már életük delét a nélkül, hogy állandóan nótársaságot élvezhettek volna. Tizennyolc-husz éves ifju korban a nagy császár katonái, s aztán rögtön részesei a retentő moszkai hadjáratnak, átszenvedve a visszavonulás leirhatlan kínjait; aztán hadi foglyok, bányafegyverczek s tizenkét év óta szökevény bujdosók, soha egy nyugodt hónapjuk nem volt, melyben a családi élet nemes örömeire komolyan gondolhattak volna is. S ha lett volna is alkalmuk: a kiolthatatlan vágy haza jutni Franciaországba eltölté őket a megtelepedés s a valódi

szerelmi viszony vállalatától. Kalandjaik és szenvedéseik alatt gyakran majdnem végkép megtört lélekkel, kialudt ifjukori ábrándok s elhervadt reménytel már-már oda jutottak, hogy szívük elkeményedjék s kedélyük örökre elvaduljon. Így jutottak a hárembe, a gyermekkedélyű, ugrándozó odalíkok közé. A vén harczosnak, ki csak durva és rettenetes jelenségeit ismeri az életnek, legnagyobb öröme gyakran egy madár, egy eb, egy kis gyermek képezi. A francziák lelke mintha ujja született volna a fiatal nők társaságában. E nők miveletlenek voltak, de tudtak csevegni. Csak ösztön vezette őket, de tudtak játszani és kacagni. Harag, viszály, eselszövény volt elemök, de tudtak bizalmasok lenni. Kedélyük, mint az enyhe napfény, deríté föl a francziák borus lelkületét. E lelkület mélysegeiben még mindig maradt sötétség és bánat, de a francziák, mikor bucsutlanul elhagyták a háremet, mégis úgy éreztek magukat, mintha családjuktól kellett volna örökre elválni.

Bucsuzni nem lehetett sem az odalíkoktól, sem az urnóktól, sőt még Bülbül Babától sem. Az odalíkok nem is tudták, hogy a francziák végkép eltávoznak. Valószínűleg nem is törődtek vele sokat. Az urnókhöz természetesen közelíteni sem volt szabad. De az mégis meg-lepte őket, hogy mikor Bülbül Babához mentek, hogy töle nagy hállálkodással elbucsuzzanak, ez egész durván mondá nekik:

— Esztelenek, mit mozgatjátok nyelveket; az ökö, ha kiszakasztják a falkából, hogy vásárra vigyék, megy a merre hajtják. Alláh adjon üdvöt az igazhívőknek.

Keserű szavak, melyek fölbresztették a francziákat az álmadozásból. Ők rabszolgák és ők most már maguk is keleti emberek. Ez alkalomra rájuk adott új és fényes ruhájukban szótlanul mentek a hajóra Sanatoglu utódjának, a bég új örmény titkárnak kíséretében. A hajó minden különös viszontagság nélkül ért szeptember közepén Sztambulba s vetett horgonyt a Kara Kő Kapuszi irányában.

(Folyt. köv.)

Óriás hid New-York és Brooklyn között.

A képzeletet is csaknem meghaladó küzdelem, melyet az emberi erő a természet hatalmával Amerikában vív, bámulatos műveket teremtett kivált a közlekedési eszközök kifejésére körül, melyeknek akár szerkezetét, akár roppant méreteit tekintjük, sehol a világon nem találjuk párját.

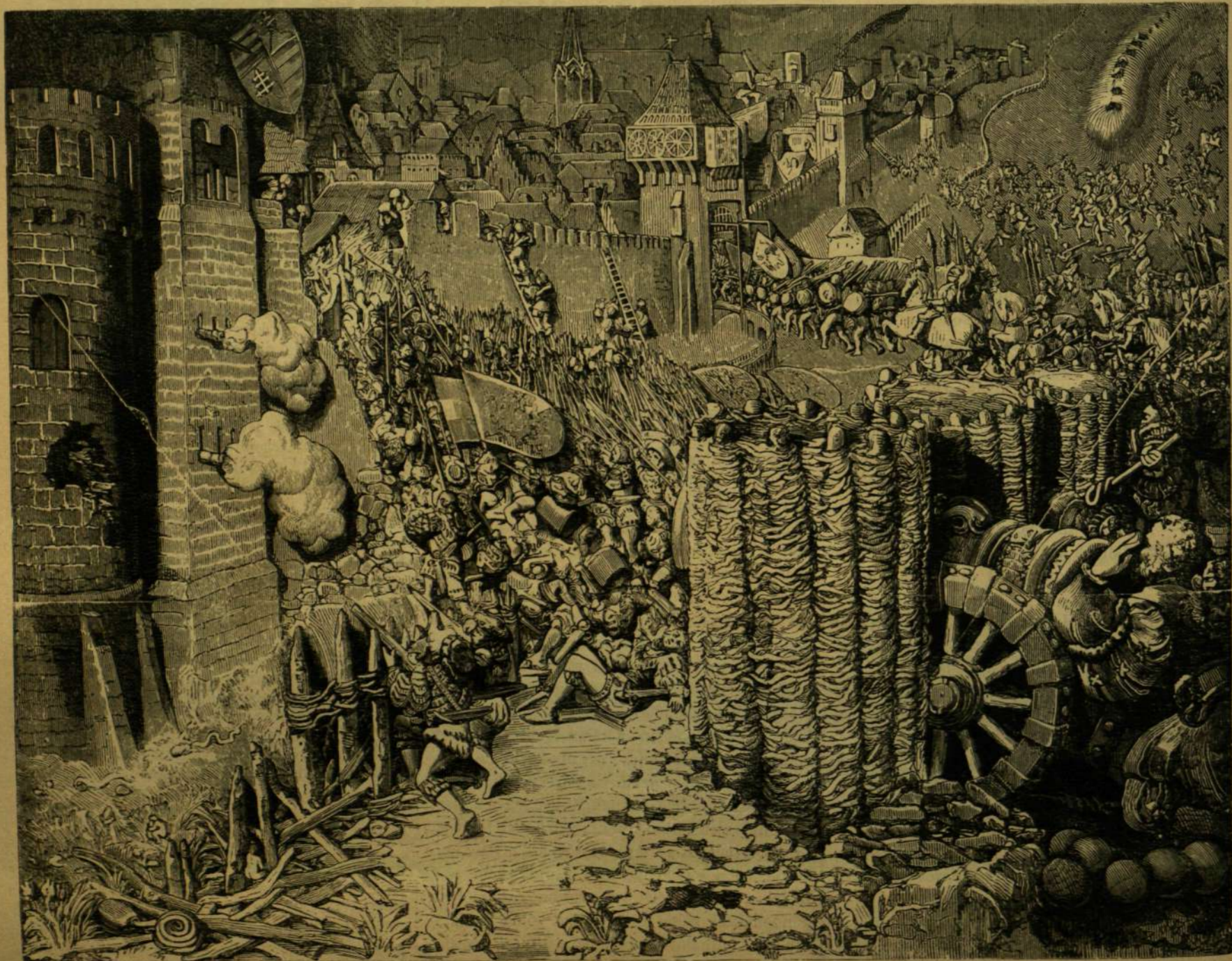
Röbling János, a ki a többek közt a Niagara zuhatagok s Cincinnati mellett az Ohio fölötti rengeteg hidakat is építé, egyike volt a kolosszális építési művek legkiválóbb teremőinek. Most is neki jutott feladatul, hogy New-Yorkot óriás függő hiddal kapcsolja össze Brooklyn szigetével. E vállalkozásnál nem egy folyó két partja közti szilárd összeköttetésről, hanem egy árral és akadályllyal bíró tengernyulvány áthidalásáról volt szó, olyatén módon, hogy míg a hidon szabad közlekedése nyíljék gyalog embernek, szeke-eknek és vasutvonatoknak, a hid alatt, 40 méternyi mélységben fennakadás nélkül közlekedhessenek a gőzzel és vitorlakkal hajtott hajóóriások. Az a 70 millió ember, a ki minden évben New-York és Brooklyn között megfordul, most tehát a tenger és ég között fogja megtenni útját s szédítő magasságból fogja szemlélhetni a hullámok játékát.

A hid langeszű tervezője nem élte meg e kedvenc tervének megvalósulását, — elhunyt 1868-ban; de nyomába lépett fia, Röbling Washington ezredes, ki atyja eszméjét minden lényegesebb változtatás nélkül vezeti befejezésé felé.

Az Európából érkező utazó, ha New-York nagyszerű kikötőjébe jut, csodálkozással fogja szemlélni a gigászi oszloptornyokat, melyek az East-Rives két partján, minden más épületet fölülhaladva, nyulnak a magasba. Ezek a még készülőfélben levő, de már csaknem egészen kész hid oszlopfői, mely New-Yorkot Brooklyn

ÓRIÁSI HID NEW-YORK ÉS BROOKLYN KÖZÖTT.

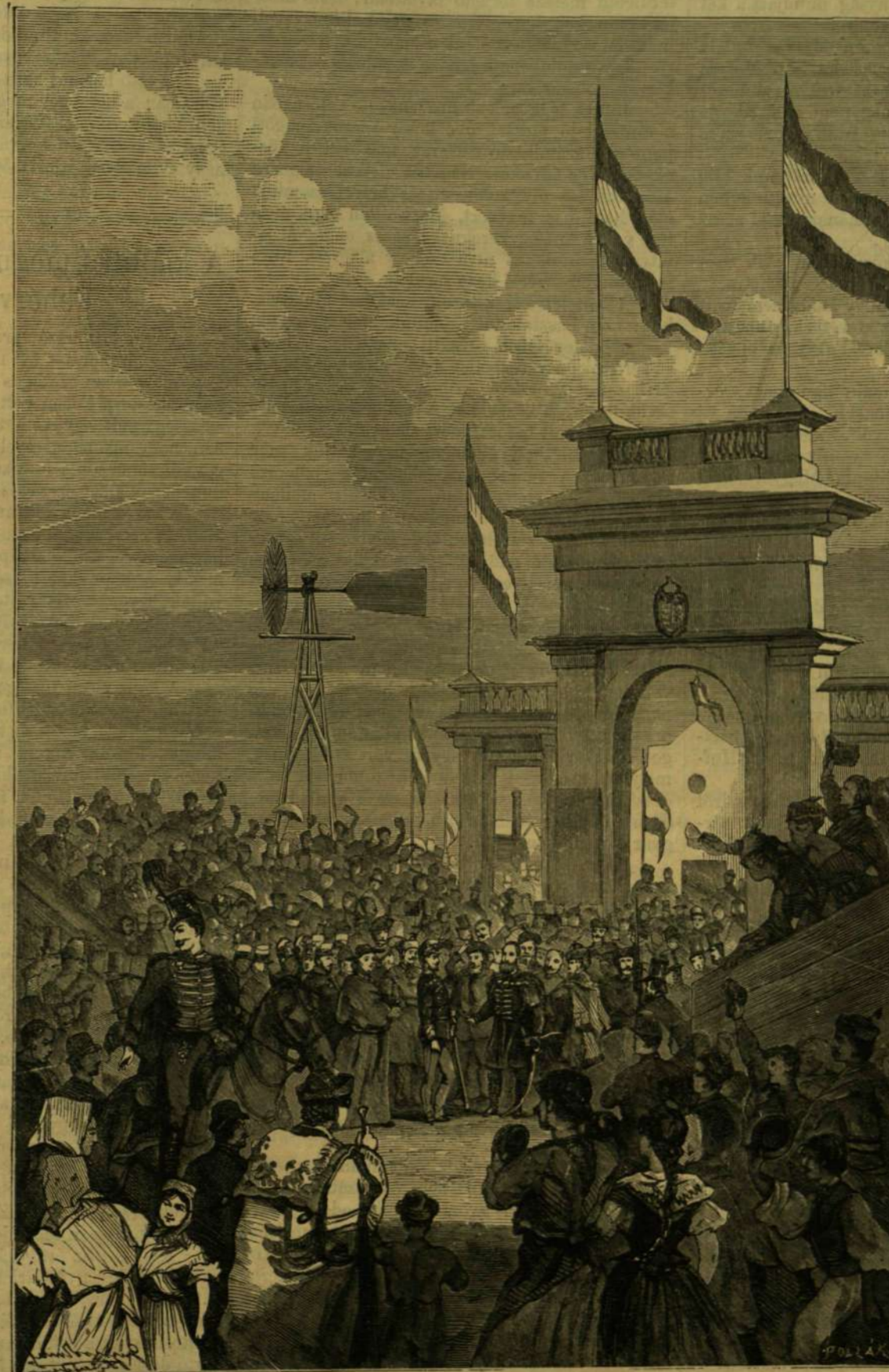
A SZÉKES-FEHÉRVÁRI CSATA. (MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉK INNSBRUCKBAN.)

szigetével összeköti. E hid a sodronykötélen függő hidak közé tartozik, háromszoros ívvel, melyek közül a középső 486 méter, a két szélső 283 méter szélességű, úgy hogy az egész hid 1052 méter hosszú. A hid szélessége, a két szélső korlát között 25,91 méter, melyből két kocsit egyenkint 5,33 métert, két keskenyvágányu vasut egyenkint 3,69, s középütt a kiemelkedő gyalogut 4,51 métert vesz igénybe.

tornyok s most már hozzáláthatnak az egy kilométernél hosszabb s egy és egy negyed méter kerületnél vastagabb sodronykötél kifeszítéséhez. Egy ily roppant súlyt lehetetlen volt emelni, azért hát a hely színén sodorták a kötelet, egyik sodronyt a másikhoz erősítvén. Az érczkötelek elsőjét hajón csavarták le az egyik toronytól a másikig, — de hogy azt az oszlopok magasságáig emelhessek, be kellett várni azt az időt, a

néhol egész 80 méternyi magasságban az alattok uszkáló hajók árbocjai fölött. Egy-egy kábel, melyet kifeszítettek, 19 pászmából, egy-egy pászma 326 sodronyból van csavarva, melyek ideiglenesen sodronyokkal vannak egymáshoz erősítve.

Az óriási hid munkálatai 1869-ik évben kezdődtek meg s a jövő év kezdetén lesznek végkép befejezve. A hid költsége fölme

III. A SZÉKES-FEHÉRVÁRI KIÁLLÍTÁS MEGNYITÁSI ÜNNEPÉLYE MÁJUS 17-ÉN.

Greguss Imre rajza.

A hid alepítménye a pneumatikus alapépítések legnagyobb művei közé tartozik. A két torony mindegyikének 1590 négyzetméternyi területű alapja van, melyen hidraulikus mészszel roppant gránittömböket ragasztottak együvé az óriási buvárharangokban víz alatt dolgozó munkások, kiásván elébb a tenger fenekét. Maga a világítás e tenger alatti munkánál 5000 dollárba került.

1876. augusztus havában készültek el a

mikor a tenger a hajóktól teljesen szabad volt. 1876. aug. 14-én egy ágyulóvész jelenté a kedvező pillanatot s a tengerben alant lógó kötél kiemelkedett és lassanként kifeszült, megvalósítván az első szilárd összeköttetést az amerikai nagy világváros és a sziget között. Ez első kötél mellé könnyű volt aztán másikat erősíteni, majd egy harmadikat, negyediket, melyekre padlókat, állványokat, emelvényeket rakván, a munkások szabadon végezheték munkájukat a roppant,

13 millió dollárra, vagyis mintegy 26 millió forintra.

A székes-fehérvári csata.

Magyar történelmi emlék Innsbruckban.

Nagy bajok érték hazánkat 1490-ben. A sok baj közül bizonyára legsúlyosabb az volt, hogy dicső Mátyás királyunk oly váratlanul meg-

halt; az is nagy szerencsétlenség volt az országra, hogy őt II. Ulászló személyében tehetetlen utód követte és nem csekély bajnak kell tekintenünk, hogy gyenge királyunknak oly kortársa és szövetségje támadt, minő Maximilian volt. Ulászlónk minden fogyatkozásának épen ellentétje majdnem talúság megvolt benne; az egyik szűkeszü, a másik nagyszellemű, az előbbi nyugalmat szerető, az utóbbi tettei kész, az egyik bántortalan s gyenge, a másik vakmerőség elszánt.

A német király ezen szép tulajdonaiból Németországnak egészen véve ugyan kevés haszna volt, de hogy azoknak jelentékeny kárát valotta hazánk, arra bizonyosság mindjárt a két fejedelem uralkodásának első éve.

Maximilian erélye rögtön Mátyás halála után visszahódítja Alsó-Ausztriát és a Mátyás által elfoglalt többi részeket, bátorsága vakmerőségé válik, mikor ezzel meg nem elégszik, de beront hazánkba és zsoldosaival várost város után foglal.

Igy tétlen „Dobbe“ László királyunk alig két hónappal trónra lépte után — novemberben — idegen kézen látja birodalmának majd egész dunántúli részét.

A fontosabb helyek közül már csak Székes-Fehérvár és az ország fővárosa volt hátra.

Nem Ulászló érdeme, hogy Buda nem esett el: de igen is jó részben az ő vétkes mulasztásainak tulajdonítandó Székes-Fehérvár bukása november 18-án.

E város elfoglalása Maximilian magyarországi hadjáratának legfontosabb mozzanata és utolsó nagyobb eredménye volt. Sikerei itt értek véget.

Sikerült volt meghódítania Magyarország tetemes részét, megcsónkítani azt a Magyarországot, mely kevéssel azelőtt még európai nagyhatalom szerepét vitte: s mind e sikereinek fénypontja a magyar királyok koronázás és temetkezés helyének elfoglalása volt.

Természetes tehát, hogy midőn a császár halála után, tettűs életének eseményeit sirdékén megörökítették, kiváló hadi tettei gazdag sorozatában ott látjuk szerepelni a reánk oly szomorú emlékeztető fehérvári csatát is.

Kevés osztrák uralkodónak van oly nagyszerű siremleke, minő a művészetek nagy pártfogója Maximiliáné az innsbrucki u. n. Hofkirche-ben.

A templom főhajója közepén már messziről szembeütünk nagy márvány-sarkophagon a térdelő császár bronzból öntött szobra. Ez a központ, mely mellett kétfelől korábbi idők híres fejedelmait ábrázoló ércszobrok egész serege mintegy őrt áll.

Magát a sarkophagot mind a négy oldalon domborművek ékítik, egészben huszonegy; mindannyi jelenet a fejedelem életéből, kezdve egybekelésétől burgundi Máriával Verona védelméig a francziák és velenceiek egyesült seregei ellen 1516-ban.

Van a domborművek közt több olyan, mely hazánk szempontjából is érdekes. Ilyen p. o. a hatodik, melyen Maximilian a seregünkötől odahagyott Bécsbe ünnepélyesen bevonul; ilyen a tizedik is, midőn személyesen küzd Horvátországban a törökök ellen, és az utolsóelőtti, melyen az osztrák uralkodócsalád történetében oly emlékeztetővé vált családi ünnep, a kettős házasság megkötése Maximilian unokái és II. Ulászló gyermekei közt van ábrázolva.

Hetedik az egész sorban az ide mellélt, eléggé sikerült fametszet eredetije.

A kép fölfogásban és alakításban első pillantásra a XVI-ik századbeli, szabad képzelme sugallatát követő művészre vall.

A művész se helyrajzzal, se chronologiai egymásutánnal nem törődik. A kép felső és alsó részén végig nyúló városban, a hegyes völgyes terep után senki nem gyanítaná a moesások középete elterülő Székes-Fehérvárt. A művész, ki a kép számára a vázlatot készítette (talán Abel Florian), alig látta volt a várost természetben; de sőt hű kép után sem ismerhette: meglegegett azzal, hogy középkori jelleggel bíró erődített várat, a falakon belül valamely német város mintájára épült házakkal — állítson elé, de hogy a nézőt mégis némileg tájékoztassa, odailleszti a város falára a magyar ezimeraipsot (hármast kereszttel).

S így járva el, híven követte kora szemlémét, mely fölöslegesen tartotta történeti jelenetekben a részletek híven követni a historiai valóságot, mikép teszik korunk mesterei.

Ugyanazon fölfogással találkoznak a képen, ha az események egymásutánját tekintjük. A historia szerint egyik napon folyt az ostrom s a következő nov. 19-ikén vonult be Maximilian a városba.

A két nap eseményeit a kép szerzője művészi szabadsággal összevonta; leghevisebben foly még a küzdelem, de azért a király ünnepélyesen bevonul a küzdő városba.

Hasonló szabadság vezérli a művészt az alakításban is. Mintha csak képet, festményt akart volna adni és nem domborművet, függetlenül a szobrászat szigorú törvényeitől, a széles területen messze terjedő távlatban, festő módjára elterében, középtéren és majd eltűnő távoli háttérben szerepelteti élénk csoportjait.

Igy a dombormű igen változatossá és élénk-ké vált.

Jobbra legközelebb hozzánk, de valóságban a várostól jó messze óvó kosárszancok mögött pontosan számítottó tüzeket igazítják a tűzőkád óriási ágyukat. Nem ok nélkül dolgozza ki a művész oly gondosan és helyzi szemünk elé a hatalmas fegyvert. Maximilian nagy mestere volt a tüzfegyvereknek; egész életén át javítottat rajtok és nem csekély sikerrel. Kora legkitűnőbb tüzei közé sorolják.

A balfelől kerek torony sérülései mutatják, hogy nem hasztalanul szóvaltak meg a ágyuk.

Mégis egészben véve itt még épek a falak és toronyok; a városbeliek ágyui még kellő távolságban tartják a sereg zömét. Csak egyes merészebb legények közeledtek a cölöpös gáthoz. De nem egy lakot bátorságért életével.

Ez előtérbeli alakok figyelhetjük meg legjobban a német Landsknechtek jellemző öltözetét. Az élénk színű, tarkázott mellény hosszában hasított bő ujjával, a térd alatt meg a csipő tájkán kiszélesülő, de egyébként szorosan oda simuló nadrág, s a tarka színű lapos posztó sapka: ilyen volt általában a német és svájci zsoldosok öltözeté egy fél századnál tovább. Már Maximilian kora előtt is hol itt, hol ott szerepeltek béért és prédálási jog feltétele alatt e hirdett vitézek. Azonban Maximilian volt az, ki őt k huzamosan bére fogadta és nagyobb tömegben vezette csatába; így Németországban ő készítette elő az állandó katonaságot. Magyar hadjárata egyike volt az elsőnek, melyben zsoldosai vitéztek; többnyire svábországi eredetűek voltak. Irtoztató garázdálkodásuk e hadjáratban felejtethetlen marad a magyar történetben.

Kissé odább a kép közepe felé legvérengzőbb a harc. A városi polgárság ugyan hősiessen védi falát, sőt nők is csatlakoznak hozzájuk, óriási kötbömböket hajigálva a megszállók fejére: azonban a harc kimenetelére iránt kétség nem lehet.

A résen túl és a város hátsó védelmen részeim vakmerő zsoldosok létrákon föl-fölmászálóknak a falakra és jó messze a háttérben a sereg zöme észrevevén ezt, szétszórt és mindenki szaladva rohan a latorja felé.

Körülbelül a kép kö. epe táján már megnyitott az öreg torony kapuja és rajta át diadalmasan vonul be a városba a király, kinek dicsősítésére az egész kép készült.

Neki az ostrom viadalmaiban nincsen része, mégis innen elmaradnia nem volt szabad.

Igy tehát mint győztes királyt oda helyezte őt a művész a városba vonuló sereg középpontjába. Ő maga büszke lovon nyargalva rendes, középkori lovagfegyverzetében van előállítva. Kezében van a vezéri palca, s így válik ki a nehéz fegyverzetű lovas testőrök köréből, mely közvetlenül előtte és mögötte fölvonul.

Ládszákkal és paizsokkal fölfegyverezett gyalogság előzi meg a lovasságot és lengő zászlókkal nyitja meg a diadalmenetet.

Igy fogja föl a német művészt és így állítja élénk a fehérvári csatát. Földadata volt a királyt dicsőíteni, kiemeli tehát az egész eseményből azt, mi a királyra és e régre dicsőítés volt.

Alig lehet kétség, hogy magyar művész, ha egyáltalán ugyanaz az eseményt örökíti meg, nem adja elő, hogy mi történt a város falain kívül, de alighanem a csatát követő napok eseményeiből választja tárgyát és bizonyos, hogy a kép, mely azokat adná elő, nem válnék Maximilian dicsőségére.

Azonban távol van tőlünk e megjegyzéssel a domborkép művészi értékét kisebbíteni. Az innsbrucki siremlekké domborműveiméltán foglalnak helyet a német renaissance későbbi fejleményének legkiválóbb műalkotásai közt és örök

hírt biztosítanak a mestereknek, kiknek részök volt létesítésökben.

Ismeretes, hogy a kor szokása szerint Maximilian maga akarta még életében fölépíttetni nagyszerűre tervezett siremlekkét. Meg is kezdte az előkészületeket, de törvének keresztülvitele számos akadályba ütközött, úgy, hogy mikor 1519-ben meghalt, a nagy emlékek még terve és helye sem volt megállapítva. Csak évtizedekkel utóbb, unokája Ferdinánd valósította meg nagyapja szándokait, és mikor 1553-ban Maximilian végrendeleti meghagyása értelmében templomot épített Innsbruckban, ott állította föl az emléket, és így, miként manap látjuk.

Említettük, hogy valószínűleg Abel Florian Prágában lakó, kölni eredetű festész készítette a kardonokat a sirladát övező domborművekhez.

Az első hármat két testvére véste ki. Mikor 1563-ban a két Abel meghalt, a mehelni eredetű Collin Sándor végezte be a többi huszonegyet — köztük a fehérvári csata képét is — alig négy év lefolyása alatt 1563—1566-ig.

Hpl.

A kiállítás megnyitása Székes-Fehérvárott.

A régi koronázó városnak emlékeztető ünnepe fog maradni az évi május 17-ke, mint az a nap, melyen az országos kiállítás ünnepélyesen megnyitott. Régen volt az, mikor annyi nevezetesség gyűlt együvé e történelmi nevű városban, hogy megjelenésével is nagyobb jelentőséget kölcsönözön a munka és emberi szorgalom ünnepeinek s azt országos jellegűvé tegye.

A város maga is ünnepi díszbe öltözött, a kiállítás helyiségei fölött, a vasuti indóház felőli hármass nyílású diadalkapun vígan lengtek a lobogók. A kapu két külső oldalán emelvények voltak hevenyészve, rajtok díszes női közösség foglalt helyet. E hely volt kismelme a kiállítás védnökének, József főherczegnek fogadására, ki a kiállítást megnyitandó lesz.

A kapu előtti térséget nagyszámú közönség foglalta el. — középtűt fényes magyar díszruhában a kiállítási bizottság tagjai, a megye és város főbbjei, főurak, kik itt mint kiállítók jelentek meg, előkelő tisztviselők, küldöttségi tagok, országgyűlési képviselők, magas állású katonák, mindössze közel százan, kiknek csoportja tetszetős látványt nyújtott a szemnek s külsőleg is jellemezte a megnyitási ünnepi voltát.

A főherczeg aznap érkezett Alesuthról saját kocsiján s Pauer püspökhoz szállt, kinek palotája körül nagy néptömeg üdvözölte, majd a kiállítási tér felé tartva, hogy ott újra láthassa a népszerű főherczeg, ha megjelen.

Az alatt mind többen gyülekeztek a díszkapu előtt. A kormány részéről a kereskedelem és ipartügyi minisztere, h. Kemény Gábor jelent meg, a főváros részéről három legfőbb tisztviselője: Ráth Károly főpolgármester, Kammermayer polgármester, Gerlóczy alpolgármester, több főrendi tag, országgyűlési képviselő, Pulszky Ferenc a nemzeti muzeum igazgatója, számos megyebeli nagybirtokos, köztük a Zichyék, Eszterházyak, Czirákyak, Szögyényiek, stb. Midőn a kiállítás elnöke, gróf Zichy Jenő megjelent, a közönség zajosan megéljenezte.

Kevéssel tíz óra után megérkezett a főherczeg is. Szögyényi-Marich László főispán, Graeff altábornagy és Nyáry báró kíséretében. Lelkesült éljenzés kísérte útjában egész odáig, a hol a hintó megállt s a főherczeg kiszállva, a rá várakozó díszes csoport felé közeledett.

Itt gr. Zichy Jenő üdvözölte a főherczeget, köszönetet fejezte ki a támogatásért, melyben e kiállítást részesíté. Majd h. Kemény Gábor miniszter szólott, kiemelve, hogy e kiállítás magán buzgalom eredménye.

József főherczeg röviden válaszolt a szólnak, hangsúlyozván azok érdemeit, kiknek e kiállítás sikere leginkább köszönhető, s a kiállítást megnyitottnak nyilatkozta.

Szünni alig akaró éljenzés fogadta a főherczeg szavait; ki aztán a meghívottak kíséretében, a kiállítási elnök által vezetettve, belépett a diadalkapun s megkezdé körszemléjét a kiállítási helyiségekben.

A fogadási jelenetet tünteti föl ez alkalommal közlött képzünk, mely Greguss Imrénének a helyszínen fölötté rajza után készült.

A BÉGUM ÖTSZÁZ MILLIÓJA.

VERNE GYULA REGÉNYE.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Tudósítás Frankvárosról.

Egy hónappal az előbbi fejezetben elbeszéltek előtt, az „Unsere Centurie“ (Századunk) című német szemlében egy érdekes cikk volt olvasható, melyet mi az alábbiakban bő kivonatban adunk.

„Említettük már olvasóink előtt“ — kezdé a szemleli közlemény — „azt a rendkívüli jelenséget, mely az Egyesült-Államok nyugoti partja közelében mostanság feltűnt. Az amerikai nagy közvárosok a kivándorlások által folytonosan szaporodó változó népességével régezt hozza szokatta a világot a nagyszerű meglepetésekhez. De a legutóbbi talán a legkülönösebb mindannyi között; s nem más mint egy Frankváros nevet viselő új világváros, melynek még eszméje sem létezett öt év előtt s mely ma már a virágzás rendkívüli nagy fokára van emelkedve.

„E csoda-város mintegy varázslatra emelkedett a Csöndes óceán balzsamos partján. Nem vizsgáljuk, igaz-e, mint állítják, hogy első eszméje egy francia orvos, bizonyos dr. Sarasin agyában támadt. Lehetséges, annál inkább, mert ez egyén némi távoli rokonságban áll a mi hírneves aczellírálunkkal. Mondják, hogy egy Schultze urat illető roppant örökség egy részének esetleges kézrekaparítása is nagy szerepet játszik a Frankváros alapításában. A világon mindenben, a hol valami jó és üdvös létesül, megtalálhatók a germán eredet és befolyás magvai: oly tény, melyre büszkeséggel mutathatunk rá. De legyen bármint, olvasóinknak tartozunk azzal, hogy e mintavárosról szabatos részleteket hozunk tudomásukra.

„Nevét a térképen hiában keresnek. Még kitűnő hazánkia Tüchtigmann háromszázhetvennyolc folió-kötetből álló óriási atlasza sem említi, pedig abban minden tanya, utszéli kocsmá, sőt minden bokor és pusztai kut meg van jelölve. A helyen, a hol most az új város emelkedik, ez előtt öt évvel még teljes pusztaság volt. A térképen az északi szélesség 43° 11' 3" és a nyugoti hosszúság (Greenwichtől) 124° 41' 17" felel meg neki teljes pontossággal. Mint ebből látható, a Csöndes-tenger partján s a Mont-des Cascades nevet viselő másodrendű sziklahegyek lábánál fekszik, huzs lieunyre északra a Fehér-foktól, Oregón-államban, Észak-Amerikában.

„A leglelkiesmeretesebb gondtal keresték ki neki a lehető legkedvezőbb fekvést, a kinálkozó számos pontok között. A kiválasztott pont előnyei közt említendő az északi félgömb mérsékelt éghajlata, mely a polgárisultság legkedvezőbb talaját bizonyult mindenha; fekvése egy szövetség köztársaságnak egyik új államában, mely egyelőre meglehetősen független helyzetet biztosított az új telepnek, olyformán mint pl. Monacónak Európában, azzal az előnnyel, hogy ha megerősödik, az Unio szoros kapcsolatába léphet; az oceán partján, mely a földgömb fő országutja; talajának termékenysége; szerencsés helyzete a hegysor alján, mely enyhelyet tart a szárazföldi szelektől s megnyitja a tengeri fuvalmak üdítő áramlatának; édes vízű, bő patakja s végre természetes kikötője, mindmennyi ajánlatos előnyűül szolgálhat.

„Még néhány másodrangú előnye is említendő: gazdag kőbányák s márványtelepek vannak közelében, melyek bőven ellátják épület-anyaggal; arany-erek is mutatkoznak a sziklakban, — de ez az alapítókat ijesztette inkább mint vonzotta; félve, nehogy az arany szomja megrontsa a leendő város lakóit. Szerencsére az arany nyomai gyerekek és vékonyaknak bizonyultak.

„Ki levén választva a hely, hol a város építését megkezdjék, a szervező bizottság két tagja hajóra szállt Liverpoolban, tizenegyed napra New-Yorkba, onnan hetednapra San-Franciskoba érkezett, a hol gőzöst béreltek, mely őket a kijelölt helyre szállította. Itt Oregon állam törvényhozáásával egyezményt kötött, attól a tengerpart hosszában, négy mérföld szélességben a szükséges földet kisajátítani, nehány ezer dollárral az érdekelt néhány ültetvényet kártalanítani — mindez egy hó alatt megtörtént.

„1872. januárban a föld már fel volt mérve, átkutatva, felfeltva s az építkezéshez minden előkészítve. Huszezer kínhai kuli*, ötszáz európai mérnök vezetése alatt, kezdett a munkához. Kalifornia valamennyi városában falragaszok hirdették, hogy munkások szállítottak vasuton, s fogadtatnak fel bármely számban az építkezési munkához. Huszonhárom hirdap ugyanazt a hirdetést ismételte mindennap. A kulik önzölése oly nagy volt, hogy a munkabéreket is lenyomta; s Frankváros építése épen jókor jött, hogy a munkásoknak foglalkozást s megélhetést biztosítson.

„Az első nagy vállalat volt szárnyvasutat építeni, mely az új telepet a Pacific-vasut fővonalával összekösse, Sacramento városától ágazva ki. A talajba való bemetszéseket s alagutakat, melyek mindig a levegő megrottásával járnak, lehetőleg kerültek s inkább áthidalták a mélységeket, mintsem átfúrják a hegyeket. E munkát, valamint a kikötő alkalmassá tételét, mint a közlekedés követelményeit teljes erővel s hihetetlen gyorsasággal hajtották végre. Már ápril havában megnyitott a vonal; s az első vonat, New-Yorkból egyenesen szállította a frankvárosi pályaudvarba az alapító bizottság tagjait, kik addig Európában maradtak volt.

„Ez alatt a város általános alaprajza, a negyedek és utcák felosztása s a középületek tervezete is elkészült.

„Az építési anyag nem hiányzott. Amerika vállalkozói előzőnlötték a frankvárosi kikötőt minden szükségessel; csak választani kellett. Elhatározták, hogy a faragott követ a középületeknek tartják főn, a lakházakat pedig égetett téglából építik; de a legjobban kiégetett, könnyű, szabályos, egész hosszukban hengeres-lyukakkal átfurt téglából, az építész az új vívmányaiból, melyek a szellőztetést, az emberi egészség ez egyik fő szükségletét, a tömör falakon át is folytonosan fentartják.

„A bizottság különben a magános építetők nem kívánta merev egyformaságra kötelezni s részletes szabályokkal megkötni. Megelégedett azzal, hogy néhány sarkalatos szabályt állapít meg, melyekhez minden építésnek kötelessége alkalmazkodni.

„1. Minden ház külön, fákkal beültetett s gyepvel körülvevett udvar-kert közepén álljon s egyetlen korládnak szolgáljon lakásul.

„2. Egy ház sem lehet magasabb két emeletnél; a levegőt és világosságot senki se bitorolhassa mások kárára.

„3. Minden ház homlokzata tíz méternyire álljon bent az utca vonalától, melytől vasráccsal legyen elválasztva s a köz kertté idomítva.

„4. A falak a kiváltságot, egyöntetű téglából készülnének; de a [ház alakjára s építésére nézve teljes szabadság adatik.

„5. A fedelek terrász-alakúak, mind a négy irányban menedékesek, földolajjal bevontak, erkély-korláttal ellátvák s az esővíz lefolyására gondosan csatornázottak tartoznak lenni.

„6. Minden háznak pince fölötte kell épülni

* Igy nevezik az Indiából és Kínából tízeszeres-ként kivándorló munkásokat, kikre nézve az illető kormányokkal szerződéses vannak s kik Amerikában földműves s egyéb munkákra alkalmaztatnak, mint napszámok.

s vízvezetékkel, csatornákkal és központi szellőztetéssel ellátva lenni; éléskamrák és mosókonyhának az al-épületben kell elhelyezve lenni, hogy a kigőzölések a lakók egészségére ártalmasan ne hathassanak.

„7. A főző-konyhák felső emeleten helyezendők el, hogy füst és gőz a légbe oszoljék. Földszintről emelőgépek vigyék föl a terhet a magasba.

„8. A házak belberendezése a tulajdonos tetszésére s szeszélyére bízatik; de a ragályok két főfeszke, a mérgeg-termelés valódi műhelyei: a szőnyegek s festett falburkolatok kerülhetlenül ki vannak zárva. A kemény fából művésziileg készült padozat csak veszten, ha szőnyeggel takarnák el; a falak pedig, zománcolt téglákkal borítva s gyakran mosva, — mint az ablakokat és a padlót, — szebbek is, egészségesebbek is a rondaságot tenyésztő falszőnyegekkel.

„9. A hálószobák, melyekben az ember élete egyharmadát tölti, tágasak, szellősek, az öltöző és lakosztóbaktól elkülönítettek, s kizárólag alvásra szenteltek, épen azért egyszerű bútorzatuk s függönyeik is mosható kelmékből legyenek.

„10. Minden kályhának — legyen fával vagy szénrel fűthető, — saját kéményének kell lenni; de a füst, a helyett hogy a légbe egyenesen kibocsátatnak, a város költségén, földalatti menetekbe vezetetik le, s ott — minden kétszáz lakóra számított egy-egy kemencében, — szénalkatrészeitől megtisztítva, szabadon bocsátatik, harminczöt méter magasságu kürtökön át, a légkör fensőbb rétegeibe.

„Ez a tíz szabály van előírva az építkezésnél, a tiszteletekkel illetoleg. Nem kevesebb gondtal állapítottak meg az általános határozatot.

„Mindenekelőtt a város tervrajza egyszerű és szabályos s szabad utat engedő a további fejlődésre s terjeszkedésre. Az utcák derékszögűekben metszik egymást, egyenlő távolságra vannak egymástól, egyenlő szélességűek, számokkal vannak jelölve s fasorokkal végig iltetve. Fél-kilométernyi távolságokban az utcák egy harmadrészzel szélesebbek a többinél és körvagy sugár-utakká válnak; a keresztezéseknél piacokat s téreket alkotnak, a melyek a szobrázat remekeinek másolataival vannak ékesítve addig is, mig Frankváros szobrászai eredeti remekkel fogják azokat felváltani.

„Az ipar és kereskedelem minden néme szabad.

„Hogy valaki polgárjogot nyerhessen Frankvárosban, arra elég, de szükséges is, hogy valamely hasznos vagy művészeti keresettel bírjon s szellemi vagy kézi rendes állandó foglalkozása legyen. Henye és munkátlan életet nem tűnnek meg.

„A középületek már is nagy számmal vannak. Legnevezetesebbek: a székesegyház, számos kápolna, muzeumok, könyvtárak, elemi és középiskolák, melyek csinnal, egyszerű fényvel s az egészségügy minden szabályai szerint épültek. Főlöleseg is mondani, hogy a gyermekek, négy éves koruktól kezdve, korukhoz illő szellemi és testi foglalkozásra vannak szorítva, hogy agy- és izom-rendszerük korán kifejlessék; s a legszigorubb tisztasághoz szoktatva, mely szerint a ruha vagy test moskoságát valódi szegénybelgyeknek tekintik. Az egyéni tisztaság e szabálya egyetemessé a tőve s házakra, utcákra, az egész városra kiterjesztve. A víz teljes bőségben ömlik és foly mindenütt; az utcák aszfalttal vannak borítva; a téreken szökőkutak, kőmedencékben. A piaci kereskedelem, különösen az ételmi szerekkel illetoleg a legszigorubb rendőri felügyelet alatt áll. Az egészségügyi rendőrség tapasztalt és lelkiismeretes emberekre van bízva, kiknek hatóság a gőz-mosóházakra is kiterjed, mert a

fehéremű tisztasága a város egyik főszabályau van felállítva.

„A kórházak száma csekély, mert az elkülönített házakban való családi élet a betegek otthoni ápolását teszi rendes szabályú; s a kórházak csak az idegenekre, vagy egyes rendkívüli esetekre vannak fontartva. A kórházak nem nagyok, mert a betegeket nem összehalmozni, hanem elkülöníteni igyekeznek. Egy-egy kórház legfőleg 20—30 betegre van berendezve, s külön szobával minden egyes beteg számára. Kitanult betegápolók végzik a kórházi szolgálatot, rendszeren nők, kik az ápolás és a tisztaság követelményei iránt élelkebb érzéssel bírnak.

„De nem érnek véget, ha e város minden egészségügyi előnyét elő akarják sorolni. Az erre vonatkozó rendszabályok minden lakónak nyomtatásban adatnak át s mindenki tartozik magát azokhoz tartani. Az összes testi és szellemi munkákodás egyensúlya, a munka és nyugalom észszerű felosztása, a rendetlen élet és izgató szerek kerülése, a test edzése, de tul nem

száll a három százalékon alul, — Frankvárosban nem éri el a másfél százalékat. Pedig az első két évben az ujon ide települtek közt némi szelid jellegű mecsárlás is mutatkozott. Az utóbbi év halandósági százaléka már csak egy és egy negyed. S a mi még fontosabb, az összes halálesetek vagy örökölt bajokból származtak, vagy sajátságos okok által idéztettek elő. A rendes betegségek sokkal ritkábbak és korlátozottabbak mint bárhol a világon. Tulajdonképeni járványok épen nem fordulnak elő.

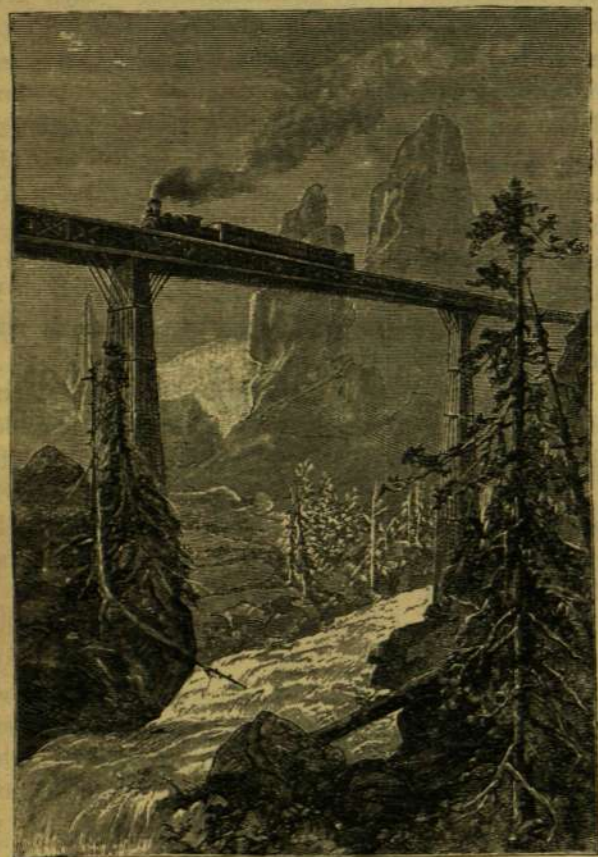
„Érdekes lesz a kísérlet további fejleményeit figyelemmel kísérni; megfigyelni különösen, mi hatást fognak gyakorolni, egy egész nemzedék életén át, a lakhely és város egészségi viszonyai az egész fajra s az egyénekre. Betelk-e az alapítók egyikének büszke jóslata, hogy az emberek nyolczvan s száz évig fognak élni s csak öregségi elgyöngülésben halnak el!

„Valóban csábító álom!

„Mindazáltal ha szabad kimondani őszinte véleményünket: részünkről csak közepes hitet táplálunk a kísérlet végsikere iránt. Egy ere-

hatásköre 150 angol mérföldnyire terjed, habár oly viharokat is megérez, melynek központja 680 mérföldre van. Így történik azután, hogy habár az idegfájdalom mutatkozik, vihart nem érzelt a beteg, mert az látkörön kívül végződik. A Csendes-tenger felől jövő viharok, mihelyt a nagy vízvázalástól átléptek, nagy fájdalmat okoztak nála, míg az Atlanti-oczeán partján menő viharokat alig érezte. Nagyobb vihar a nevralgia kisebb fáját idézte elő. Az öt év alatt 4692 óráig volt fájdalma, midőn a nap az egyenlítőtől délre volt, 4158 óráig, midőn éjszakra.

A spiritisták e hó elején Londonban Langham-Hallban gyűlést tartottak. Jones Enmore elnököl, Mialatt beszélt, egyszer széke mögött recsegés volt hallható, ő komolyan visszafordult s megkösözönte szellem barátjának a helyeslést. Beszédében több más nevezetes dolog közt érdekes azon tudósítása, hogy Howik Vilmos, ki előbb unitárius volt, a spiritizmus által tért vissza a szent háromság hívésére s egy ülés alkalmával egy zenetartó állvány magától fölemelkedett s háromszor meghajította magát a biblia előtt, mely tüntetésnek Jones szerint azon értelme van, hogy a zene az áhitat eszköze. A nagygyűlésen be lón mutatva a híres amerikai medium, ki „Kis Kati“ (little Katie) név alatt ismeretes s

AZ ELSŐ VONAT . . .

FRANKVÁROS FELÉ.

A BÉGUM ÖTSZÁZ MILLIÓJA.

feszítése, a táplálék egészséges és természetszerű volta: ime ez egészségi ABC elemei.

„Mintán az első házak, az alapítók célzatai szerint elkészültek, a többiek csakugyan varázslatkép, gomba módra bujtak ki a földből. Az 1872. januárban még egészen pusztá helyen 1873-ban már hatezer ház emelkedett; 1874-ben kilenczezer ház s valamennyi középület készen volt.

„Kétségtelen, hogy az üzleti szellemnek is nagy része volt e gyors emelkedésben. A nagy területen s mintaszerűen épített házak mérsékelt áron bocsátattak áruba, s szerény föltételek alatt adattak bére. A kényszer teljes hiánya, a politikai és vallásos szabadság teljessége nagy vonzó erőt gyakorolt; az újdonság ingere s a vidék és éghajlat szelid bája azt még növelte. Eperczben már Frankváros közel százezer lakót számlál.

„A mi legérdekesebb: az egészségügyi rendszabályok hatása döntőnek bizonyult. Míg Európában s Amerikában is, a legkedvezőbb viszonyokkal bíró városok halandósága nem igen

dendő s valószínűleg végzetessé válандó tévedést látunk benne, azt, hogy az egész oly bizottság kezében van, melyben a latin elem a tulnyomó s a germán elem rendszeresen háttérbe van sorozva. Ez aggasztó jelenség. Mióta a világ fenáll, mindent, a mi marandó becsü, csak Németország létesített s nélküle nem is fog semmi állandó létrejöhetni. Frankváros alapítói előkészíthetik s megmunkálhatták a talajt; de azért nem Amerika e pontján, hanem Syria határán látandjuk emelkedni egykor az emberiiség valódi minta-városát!”

(Folyt. követe.)

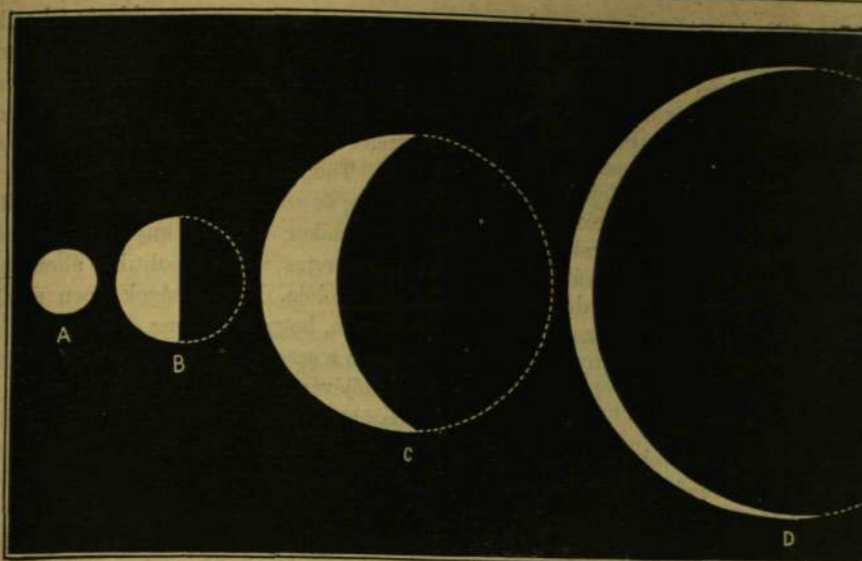
Egyveleg.

Az idegek érzékenysége a viharok s a föld magnetizmusával szemben rég ismert dolog, közönséges emberek is beszélnek a tyukszemről, mint idegjóról. Az Egyesült-Államok egy hajós tisztje, ki már rég elvesztette lábait, öt évi e tárgyban tett tapasztalatairól tartott előadást a washingtoni tudományos akadémiában. Jegyzetei szerint a vihart az ideg nehány órával előbb érzi meg, mint a barometer s

többen keserűen emlékeztek meg arról, hogy a mediumokat nem tisztelik kellőképp.

A tehéntej színét a Reimann's Färber Zeitung szerint, különbözőképp lehet festeni a nélkül, hogy az egészségre nézve ártalmassá tennék. Ha a tehén ökörfarkkórót eszik, teje kékes lesz, ha rebarbárát, sárga, s ha buzért, piros.

Tigriskarmok levágása nem tartozik a mindennapi feladatok közé. A philadelphiai állatkert nagy bengaliai tigrisénél „Jim“-nél azonban szükséges volt az az operáció, mert a karmok egyik lábán erősen meggyöngyösödött s a husba nővén, nemesek nagy fájdalmat okoztak, de az állatot megsántulásal is fenyegették. Ezért egy nap hurkot vetettek Jimre, fejét beborították s kalitkájá elé vonszolván, lábait a rostély közt kinyújtották. Jim hatalmasan küzdött és nyögött, s még így leverve is veszedelmes volt. Ezért, nehogy az öröket vagy az „operateur“-megsebesítse, rendszeren kemény fát dugott szájába, melyet csakugyan tökéletesen összerágott. Az első küzdelem után azonban csendesen viselte magát s a mint vége volt az operációnak, egész kedélyesen nyalogatta talpát s az enyhülés meglátszott rajta.

A VÉNUS FÖNEGYEDEI 1879-BEN.

A hajnali csillag.

„A hajnali csillag ragyog.“
Népdal.

Ott ültem a kert padján veled, midőn az égboltra emelt szép szemedet. Azon a ragyogó csillagon járt réveteg tekinteted, mely először tünt fel az est alkonyában, s fényével elhomályosított minden mást.

Kedves leány! Önkénytelen vonzódást éreztem tén e csillag felé? vagy csak azért érdekelt, mert nemednek hordja magán sajátos jegyét, a fényt, az elkápráztatást, a tündöklő ragyogást, s Vénus a neve? Vagy az vonzott magához, a mi benne tulvilági, a mi a föld porán felül emelkedett, s a mi a te lelkeddel rokon? Nem kutatom, nem keresem. Hiszen az ember vonzódása a csillagok iránt oly megfogható! A legpontosabb tudomány ismert meg törvényeikkel, elmondja másodperczről másodperczre utazásukat a nagy világ téreim át, meghatározza hajszálnyira a mesgyét, a hol láthatóságuk és láthatatlan voltak érintkeznek, beszél nyarokról és telükről esodás dolgokat, de a részletekről nem tud mondani semmit, ezeket csak a képzelet festi ki magának csapkodó szárnya tollából készült bizarr ecsettel.

Miért ne jártatnád te is pillantásodat a csillagokon? miért ne épen a Vénuson, mely szebb, tündöklőbb mint a többi, s mely a mi anyaföldünkkel is a legrokonnabb. E tekintetben bizonynyal nem állasz egyedül. Sőt inkább. Nincsen hitrege, mely ne szerepeltetné mystikus hagyományában, nincs irodalom, mely ne áldozott volna neki, nincs költészet, melynek rózsafáján ne fakasztott volna virágot. Még a költők apja, a vak Homér is megénekelte, őt egyedül minden csillagok között, s nevezte Kallistosnak, szépnék.

A magyar hajnali csillagnak nevezi s költészetének egén is méltó hely jutott neki. Persze az elnevezés nem egészen talál; hajnalban csak az év egyik részében tündöklök, máskor a naplemente után szürkületkor látható. De hogy tudhatná a nép fia, hogy az a két csillag egy és ugyanaz? Ő csak úgy észlel heveredve a subán, s a csillagok saját mozgásáról ép oly keveset tud, mint a teleskopról. Aztán két külön csillagnak tartja a hajnali meg az esthajnali csillagot nemcsak a magyar, hanem a német, francia, angol vagy római egyaránt. A nép észlel a maga módja szerint, megjegyzi magának a helyet, a hol látta az időt, a mikor látta a csillagot. Hogy ugyanaz a csillag egyszer reggel látható keleten, máskor este nyugaton, az az ő megjelölési képességén felül esik s ép oly kevéssé tudja magának megmagyarázni, mint azt, hogy a Vénust nappal is láthatni.

Pedig láthatni. Éles nagyító esövön, ha nincs közvetlen a nap közelében, dében is vizsgálható, csak ott tünik el emberi szem elől végkép, hol a nap koronája vakító tüzrel löveli szét ragyogó sugarait. E fényrel szemben minden más, legyen az földi vagy égi eredetű, elenyész, s a Prometheus fia lesüti szemét, mintha szégyelné az őse által elkövetett cselet.

A Venus pedig odafelekezik nemcsak a nap sugarainak közvetlen közelébe, hanem néha oda áll merészen a nap és föld közé. Mintha földet akarna vetni hozzá való ragaszkodásával a nappon, hosszan tartó árnyékot ír reá. Mintha féltene, hogy az általa körülrajzolt égitest a föld-

nek adhatna fölötté előnyt, oda tolakszik a nap és föld közé, merészen, kihívón.

Érthető versengés! Mert nincs talán az egész világmindenségben példa reá, hogy két égi test egymáshoz annyira hasonlítana, mint a Venus és a föld. Ismerünk testeket, melyeknek roppant nagysága fölfogható számokban ki nem fejezhető, ismerjük a naprendszer kicsi bolygóit, melyeknek felülete nem nagyobb mint egy német hercegség, de mindannyi közül nincsen kettő, mely egymással közelítőleg is megegyezne.

A föld tengelye alig 600 kilométerrel (= 80 mfd) nagyobb, mint a Vénusé, s egész kerületük között sem nagy a különbség. A levél, melyet a minap valaki Drezdában postára adott s 80 nap lefolyása múlva — miután az a földet megkerülte — ismét kezéhez vett, ez a levél 76 nap alatt körülutazta volna az egész Vénust. Azon föltétel mellett természetesen, hogy az emberek paradicsomi állapotot ott sem élnek, az idő ott is pénzszámba megy, s akadt ott is már egy Watt, a ki a gőzgépet kieszelte.

S a mint kisebb a Venus felülete és kerülete, úgy tömege is valamivel kisebb mint a földé. Kisebb tehát az a vonzás is, melyet a testekre gyakorol. Az, a mi a földi mérlegen 100 kilogramm nyom, a Venus felületén csak 86-ot nyomna. Egy közepsúlyú ember könnyen érezné magát ott, mintha csak 7—8 kilogrammnyi terhet vettek volna le vállairól. Egy ballerina tán a repüléshez is kedvet érezne magában, oly könnyűnek találma minden mozdulatot. Egy „Kincsem“ messze hagyna el maga után minden Vénusbeli paripát, midőn a földieket 13 kilogramm tulterhelhetés mellett is messze hagyja.

A hajnali csillagon még e napnak a hossza is közel olyan mint a földön, s ha egy-egy reggeli Tündér Ilona mi fölünk oda kerül, még csak életrendjén sem kell változtatni. Ott 23 óra s 21 percet áll a nap, tehát 39 percetzel rövidebb mint mi nálunk. Hanem az odakerült Tündér Ilona gyorsan öregednék, ha csak egy adag örökifjúságot is nem vinne magával. Mert az esztendőket gyorsan váltják föl egymást, s alig múlt el 231 nap, hogy a tavaszra ismét tavasz következik.

Tavasz? Tehát az évrnek ezt a szép szakát a Venuson is ismerik? Tehát ott is megvan az az idő, midőn a természet a megújulásnak, a napsugár visszatértenek ünnepeit üli, midőn kiöldül a fű, nyílik a virág, midőn a madár zengzetes dalokat pattog, midőn az ember hevesen érzi dobbanni szívét, s belső világánál fogva is a természet urálul ismeri magát?

Igen, a megújulásnak ezt az ünnepeit ott is megülik, csak hogy nagyszerűben mint mi földlakók. Ott a tél és nyár közötti különbség még élesebb; kell hogy az átmenet is várva-vártabb legyen. Ott nemesek a legsürkőbb tájakat borítja egész télen át a hó meg a jég, nemesek azok ismerik a hetekig tartó hosszú éjszakát, de még egy oly fekvésű hely is mint Budapest télen meg lenne néhány napig fosztva a nap láthatásától, nyáron le sem nyugodnék néhány napig. Télen dermesztő hideg uralkodnék e tájek felett, a nyár egy szakában az égből legmagasabb pontjáról merőlegesen lövének sugarait a forró nap. Még pedig milyen égetőn! A Szahara homokja csak felét kapja azoknak a sugaraknak, melyek oda esnek.

A. január 1-én.

B. június 10-én.

C. augusztus 20-án.

D. szeptember 15-én.

És Tündér Ilona? Ki bírná valjon ezt a roppant hőséget állani? Egy a földről a Venusra került ember találhatna-e valjon existenciájához alkalmas viszonyokat? Bizony alig. Azt az ingadozást, mely a leghidegebb és legmelegebb évszakot egymástól elválasztja, emberi szervezet ki nem állná. Megölné télen a hideg, nyáron a nap olvasztó melege. Kitalálták ugyan, hogy ott másnemű légkör is lehet, nem olyan mint a miénk, s hogy ez visszatartóztathatja nyáron a napsugarakat, télen meg meleg takaró gyanánt borulhat a nap-nem-sütötte vidékek fölé, de az ilyen légkör nem használna nekünk. Mi megszoktuk a mi eleny-tartalmu levegőnkben megszerezni üdülést, a mi alkotásunk ehhez van kötve, ettől van föltételezve.

Mi ide vagyunk láncozva a mi földünkhöz, a rög szolgálai vagyunk.

Azért kedves leányka fordítsd el szemeidet arról a ragyogó csillagról, nehogy elfogjon a vágy felé szállani.

Hiszen tisztább, emberibb ragyogást láttatsz azokban a szemekben ugy is, mint minő fényt a hideg csillag vethet felénk.

Hoitsy Pál.

A magyar tud. akadémia ünnepélyes közülése.

— Május 26-kén. —

A magyar tud. akadémia ünnepélyes közülései husz év óta valódi nemzeti ünnepek évről évre. Mióta a Kazinczy-ünnep 1859-ben jelt adott az irodalmi és nemzeti közélet szabadabb mozgására s új tevékenységre ébredésére, azóta az akadémiai ünnepek, egy Széchenyi-, Szalay-, Dessewffy-, Bessenyei-, Eötvös- stb. emlékünnepélylyel összekötve, mindig a hálás és kegyeletes visszaemlékezés, a magyar nemzeti lelkesedés új meg új táplálói voltak.

De talán egyszer sem bírt az akadémia közülése azzal az ünnepélyes színezettel, mint ez évben, midőn Budapest második nyilvános szobrának, a nagy hazafi, költő és állam bölcse, b. Eötvös egy kiváló magyar művész által készült ércemlékének leleplezésével volt összekötve s először történt, hogy az akadémia, diszteremből, ünnepélyes menetben az utcára vonult, teljesíteni a kegyelet kötelességét s a nemzetet a szabad ég alatt is lelkesíteni. Hogy az ünnepélynek az idő is nagy mértékben kedvezett, s annyi boros, esős és hideg nap után meleg és verőfényes májusi nap örvendeztette meg az ünneplő közönséget: csak emelte a különben is lelkesítő ünnepély hatását.

A közülés, rendszer helyén, az akadémia diszteremben kezdődött, mely ez alkalomra már 10 óra előtt megtelt nagy és fényes közönséggel. A nők díszes sorában ott láttuk b. Eötvös köztisztelétű özvegyét, egyik leányával, menyével s kis unokáival; Tisza Kálmánét, Arany Jánosné, Csengery Antalnét, s másokat. A hátulsó padok fiatalással, a karzat szintén hölgyekkel volt tele. S midőn 10 órakor a háttéri szárnyajtó megnyílt, s az akadémia tagjai, szokatlan nagy számban s nagyrészt magyar diszruhában, az elnök gr. Lónyay vezetése alatt elfoglalták helyeiket, közöttük nem csak az igazgatótanács nagynevű tagjai: b. Vay Miklós, Majláth György, Széchenyi Antal gróf, minisztertagok mint Pauler és Trefort — hanem a közéletnek az akadémián kívül álló nevezetességei is — Tisza Kálmán, b. Wenckheim, Szende, Bedekovich, gr. Szapáry miniszterek megjelentek; s meg, közöttük, ritka vendégül gr. Andrássy Gyula, a közös külügy-miniszter, különben az akadémia igazgatótanácsának is tagja, honvédtábornoki egyenruhájában. A meglepeté közönség eljénzessel adott üdvözlésnek hangos kifejezést.

Gr. Lónyay elnöki beszéde kizárólag b. Eötvös emlékével foglalkozott. Főlemelte, hogy negyven évvel ezelőtt találkozott először Eötvös-sel, 1839-ben, az akadémia 8-ik közülésén, a megyeház termében, midőn az épen Kölesy fölött tartott emlékbeszédet, lelkesen mondta, hogy mily jó a jelesek hamvai fölött emléket rakni az utónemzedékek számára utmutatóul. A mit ő óhajtott, — mondá Lónyay gróf — ime

teljesült. Az ő emlékszobra ott áll már a Dumaparton, ma még egyedül, de nemsokára ott ott fognak állni a Széchenyi, a Deák Ferenczé és a Petőfi is. A nemzet megfogadta az íntést, hogy a nagy férfiak tettei ne feledessenek el. Az akadémia van hivatala az első emlékszobrot, br. Eötvös szobrát leleplezni, s ünnepet rendezni a magyar nemzetnek. Mert a megdicsőült itt e körben fejtette ki legnemesebb tevékenységét.

Égészen az akadémiaival s annak egy évi munkássága rajzával foglalkoztak **Fraknói** Vilmos főtitkári jelentése. Titkári jelentésekben, melyek az egyévi összes munkásság sokféle ágazó képét vannak hivatva feltüntetni, igen nehéz elkerülni a nagy adathalmaz szárazságát; bajos a sugarakat egy központba úgy összefoglalni, hogy az előadó el ne veszen a részletekben s a hallgatót is magával ne sodorja azok tévegeibe. De **Fraknói**nak e nehéz feladatot teljes mértékben sikerült megoldania. Mig az egyes osztályok és állandó bizottságok működéséről mozgalmak, eleven és változatos képet nyújtott, jó csoportosítás és arányos árnyalás által sikerült kiemelni az összes működés nemzeti és tudományos irányát. Ritkán hallottunk ennyi csinnal és izléssel, amellet ennyi mérséklettel tartott jelentést; **Fraknói** ezzel a titkári széken méltó utódaul bizonyította magát **Arany János**nak, ki ebben is valódi mestere volt a stýlnak és a formának. A jelentés végén, a hol az akadémia veszteségeinek elősorolására került a sor, meleg bensőséggel emlékezett meg **Fraknói** egy halotról és egy előről; **Horváth Mihály**ról a jeles történetíróról, kit ez évben ragadt ki a halál az akadémia sorraiból, s **Arany János**ról, a ki végkép visszalépett főtitkári hivatalától.

„Hazánk nagy történetírója: **Horváth Mihály** — mondá — kitől szintén ez évben fosztott meg a halál, mindvégig tevékeny részt vett akadémiánk ügyeinek vezetésében és közel fél százados írói pályáján mindvégig vezére volt azon mozgalmaknak, melyek a magyar történetírást, forrásgyűjtést és előadást, szellem és fölfogás tekintetében új irányba vezették, a nemzeti élet fontos tényezőjévé avatták. A nagy munka, melyben nemzetének teljes történetét írta meg, méltó és állandó emléke a hosszú életnek, mely egészen a tudományok volt szentelve. Az akadémia önértzetel utalhat arra, hogy korán ismerte föl és mindig méltányolta munkásságának jelentőségét. Háromszor ítélte neki oda a nagy jutalmát. És miként az élet korszoruival buzditás s jutalmazás, az elhunyt iránt a jelen nagygyűlésen azzal a határozattal fejezte ki hálás kegyeletét, hogy jelesei arcképeinek csarnokában az övét is elhelyezi.“

S „vesztéseink mellett — végzé jelentését — van még egy, melyet nem a halál okozott és mégis épsúlyó pótolhatatlan, mint amazok. Az akadémia kényseritve volt az alkalommal főtitkárának ismételve bejelentett lemondását elfogadni. Jól tudjuk mindnyáján, hogy **Arany János** neve mennyi fényt árasztott a helyre, melyet elfoglalt, és az akadémia, melynek ügyeit tizenkét éven át, a szó leg-szorosabb értelmében önfeláldozó buzgalommal vezette. A magyar nyelv és irodalom fejlesztésére hivatott akadémia méltóbban soha sem lehet képviselve, mint általa volt, kinél nyelvünket tisztában, hangzatosabban és erőteljesebben írta tolla soha sem kezelte, ki annyira halhatatlan művel gazdagította irodalmunkat. Az elválás fájdalmát csak az a tudat enyhíti, hogy az akadémia elveszti ugyan nagynevű főtitkáránt, de a nemzet megtartja korszorú költőjét, és az a remény, hogy a gondviselés a nyugalom számos és derült éveit engedve neki, nemes és fennkölt szellemének termékeiben ánsangyümölcsözővé teendő a hazára!“

Fraknóinak kiváló tetszéssel fogadott jelentése után **Gyulai Pál** lépett a szószékre, hogy egyikét tartsa azoknak az akadémiai emlékszedéseknek, melyeknek sorát **Kölcsey** kezdette meg **Berzsenyi** felett emlékszedésével, s melyekben **Eötvös** annyiszor ragyogott; hozzá méltó utódaul pedig egyedül **Gyulai** bizonyult. Magas, valódi irodalomtörténeti szempont, kritikai szellem, mely tartózkodik a dicsbeszéd áradozásától s egyedül az igazságot keresi, és meleg bensőség, melyet a szeretet sugall s tesz ékesenszólvá: ime a **Gyulai** emlékszedésének közös jellemvonása. Ki ne emlékeznék **Eötvös**, **Kriza**, **Szigligeti** felett tartott beszédeire? Ma **Kemény** **Zsigmond** felett tartott beszédét, s felülmulta eddigi szó-

noki diadalait. Folytonos felindulásban tartotta hallgatóit; megható képét rajzolta a kitünő elméjű írónak s benne az embernek és a barátnak, kitől maga is első biztatásait nyerte az irodalmi pályán. A szeretet és hála rezgett szavában, a nélkül, hogy ítéletét egy percze is megvesztegette vagy tétovába ejtette volna. Beszéde elején az élete végszakában testileg és lelkileg megtört **Kemény**t erős vonásokkal rajzolta, elborult szellemvilágával, e fájdalmas és kínos látványát egy nagy szellem testi-lelki romjának; — de csak azért, hogy átmenetet találjon azon ellentétek éles rajzára, melyből **Kemény** egész lényé állott, s melyeknek szörnyű tetőpontja volt élete végső éveinek ama tragikai ellentéte.

Valóban — folytató — **Kemény** nem volt s e szerencsés, se boldog ember, s mint író rendkívüli fényoldalakat szokatlan árnyoldalakkal egyesített. Fejedelmi nemzetségből származott, egyik őse **Erdély** trónján ült, de az az ág, melyhez tartozott, folyvást veszítette birtokait; ő meglehetősen szegényen lépett az életbe, s nagyrészt írói munkásságából élt. Heves, szenvedélyes véralakata volt, de egyszersmind átható bencélés és eszé; észlelvé folyvást szarnokoskodott szívében, de ez neki inkább csak mint kózpálya emberének sikerült, mint magán embernek kevésbé. Senki sem tudta jobban mérlegelni a viszonyokat, megjósolni a hajlamok és szenvedélyek fejleményeit s másoknak jó tanácsot osztogatni, de a maga ügyében határozatlan, tétovázó volt és szenvedélyesen engedte át magát a dolgok folyamának. Gyakran játszott a közönyöst, midőn szíve vértett s néha egy szóra, egy semmiségre kitört belőle a rejtett fájdalom s komor hangulata süllyeszté. Különcségei, szagotott élete többé-kevésbé a szív és ész, az idealismus és realismus küzdelméből folytak, a melyek sohasem tudtak nála összhangba olvadni. Már gyermekkorában feltűnt szorakozottsága, mely az évek folytán mindinkább növekedett. Magányra, csendre volt szüksége, hogy öszpontosithassa figyelmét, ezért leginkább éjszaka dolgozott. Alkonyatkor fekiúdt le s éjfélkor kelt föl, s hogy ében tartsa magát, erős kávé és théat ivott. A lázas tevékenység, a túlfeszített munkásság napjait rendszeren a kimerültség, munkátlanság és szorakozás napjai váltották föl. Így élt évtizedeken át, a mi lassanként aláasta egészségét.

Az íróban is ily ellentéteket találunk. Képzelme erős és gazdag volt, szelleme emelkedett, szíve és emléke tele az élet és történelem tapasztalataival. Regényeinek cselekvénye és jellemrajza átmondolva és átérve állottak lelki szemei előtt, de az előadás és elbeszélés különösebb baját megtagadta tőle a természet. A belforma ereje sohasem volt arányban nála a külforma szabotosságával. Nehézkességet, egyenletlenségeket találni munkáiban s midőn stilje rendkívüli szépségeket áraszt is, oly gondatlanságokat követ el, a melyeket közepeszerű író is el szokott kerülni. Mint politikus éles elmét tág látókörrel, erős ítélettel tudományos miveltéssel párosított, de teljes hízával volt a szóznoki tehetségnek. Epen azért csak mint író volt be a közügyekbe. Eleinte politikai élet főbb eszméinek és egyéneinek senki sem volt éles elmé és tárgyilagosabb bírálója s néha egész biztossággal megelőzte az irányt, a mely a dolgok kényseritőségénél fogva később csakugyan mind követelődben lépett előtérbe. Fejtezései **Széchenyi**t és **Deák**ot is meglepték s nem egy ítéletét fogja átvenni az újabb kor történetírója. Hazafi becsvágyába kevés hiuság vegyült; kerülte a feltűnést, nem vadászta a tapost s oly kevésbé ámul, mint ámitott. Nem vágyott pártvezérségre, de folyvást hí maradt pártjához, mert azt tartotta, hogy a politikában csak két módon fejthetn ki erőt: vagy ha pártot tudunk alakítani, vagy ha ragaszkodva valamely párthoz, arra tehetségünk és jellemünkkel hatni birunk. Másban sem kedvelte a pártonkívül állást, de néha hallgatva

komoran követte pártját és sohasem áldozta fel tolla méltóságát hui pártzélókat. Mindig felfogta ellenfelei álláspontját, akaratlan sem értette őket félre; a kik ellen küzdött, épen úgy becsülték lovagias modorát, engesztelékeny szellemét, mint pártfelei esztét s szilárdóságát. Tudott tűrni, várni, hallgatni s elnyomva a hiuság és szenvedély ingerreit, meg tudta választani, hogy mikor és mily hangon kell írnia. Óvatos és lelkiismeretes volt s a politikai ábrándok kérlelhetlen bencsolója. E sajtóságok épen alkalmassá tevék őt arra, hogy az ötvenes években, a hirlapirodalom terén a szenvedélyes ellenállás politikájának képviselőjévé emelkedjen, s később, midőn a cselekvés órája ütött, épen oly sikerrel védje itt az 1848-iki törvényeket s egyengesse a kiegyenlítés utját, mint **Deák** az országgyűlésen.

Ez általános jellemzés után áttér **Kemény** szellemi fejlődésének nagy vonásokban való rajzaira; föllépésére az irodalomban s különösen regényeire, melyeknek fény- és árnyoldalait, a cselekvényben, szerkezetben, jellemzésben s előadásban, éles ítélettel emeli ki. Különösen szép, a mit **Kemény** regényeinek tragikumáról mond. E regények, ugymond, tragikaiabbak mint trágédiáink. Muzsája: a nemezis; félelemmel eltelve hallgatja, hirdeti sugalmait s dőbben tárja fel a tragikum mysticismusát, a mely szerint bűnhődésünk soha sincs arányban véde-seinkkel s nemesak magunkat sodorják örvénybe, hanem mindazokat, a kiket szeretünk, a kik ragaszkodtak hozzánk, sőt néha magát a hazát is, a melyet épen meg akartunk menteni, mert hogy saját szavait idézzem: „a bűnt az Isten megbocsáthatja a gyónónak és bántódnak, de a félreismerett politikai érdekek kegyetlenek s természetökben fekszik a kirelhetetlen bosszuállás“. Hősei majd mind az éreny útján indulnak s jó szándékok, nemes érzések vesztik el őket. — **Gyulai** beszédének mindemellét is leginkább része az, melyben **Kemény** politikai szereplését rajzolja s eddig még keveset alig méltatott politikai iratait és hirlapírói működését állítja élenk. Mi itt csak a megható befejezést igtathatjuk még ide :

Az ország visszanyerte alkotmányát s a győzelem örömeben, dicsőségében csak az nem részesült, a ki mindig az első sorában küzdött. **Kemény** megtörve bolyongott Pest utcáin, szánták s csakhamar elfeledték. De ez őt még akkor sem bántja vala, ha nem veszté el öntudatát, mert nem hiuság ragadta az írói és politikai pályára, szenvedélyből lett költő s hazafiságból politikus, s magas eszményei levén, soha sem volt elégtől magával. Azonban mégis érezte, hogy nem hiába élt. Munkái egyikében méldáva gondol az utókorra. „Ha az — ugymond — a ki Afrika homokróján, vagy alig ismert tartományok jéghevasain bolyongva, épen az elhagyatás közt érzi a hiuság ama kényserét, hogy nevét kőbe, fába, vagy bármilyen szilárdnak látszó tárgyba véssé s emlegette:ni végyják, noha hihetőleg ebben csalódní fog; ha a tenger közepén süllyedő hajónak matrózai nevéket, kedveseiket, s a megsemmisülendő hajóéit palaczká zárva engedik át a haboknak, azon reménytel ámbíva, hogy találkozní fog, bár kevés, ki a tenger titkai közül legalább az egyet földezi: vajjon miért ne higyszem én is, hogy minútán szemem bezárul, tetemem szétnállik, fejfamtat ledönti az idő, még találkozní fog bár kevés, vagy talán egyetlenegy, a ki irodalmi fáradozásaim iránt érdekel viseltetvén, érdeket kíván írántok gerjeszteni.“

Oh találkozní fognak s nem kevesen! A hű magyar nem fogja feledni a pusztá-kamaránsi sirt, hol agg diófák árnyában egy legkitünőbb költője és publicisztája aluszsa örök álmát. Költői műveinek igazságot szolgált az idő, azok inkább fognak olvasatni később, mint jelenleg s Magyarország újabb történelmének írója kegyelettel fog megemlékezni a bajnokról, a kinek a kor dicsőségéből kevés jutott, de a ki egészen átérteze reményeit, aggodalmaikat, viselte gyászát, megharcolta küzdelmeit, s elesett a győzelem zászlója alatt.

Gyulai emlékszedésével, melyet szűnni nem akaró zajos tapok kísértek, be volt fejezve az ünnepély azon része, melynek az akadémia termében kelle fölfolynia. S az elnök a folytatáshoz, a szobor-térre indulásra hivta fel a gyűlékezetet.

A lánczhidér már ekkor tele volt emberrel. S az akadémia és kísérte sűrű tömeg sorain át vonult a térre, hol **Eötvös** szobra leplezve állott.

Az ünnepély itt **gr. Lónyay**nak néhány halk hangon elmondott szavából és **Szász** **Károly** ünnepi ódájának (melyet lapunk más helyen talál az olvasó) elszavalásából állott, melyet a lelkes hangulathang levő közönség tetszése kísért. A kettő között esett le a lepel a szoborról s tüntette fel **Huszár** művészi alkotását, melyről lapunk mult számában részletes méltatással szoltunk. Az óda elszavalása után a budai da-kárda **Eötvös** „Végredelet“ című költeményét énekelte **Beethoven** dallamára; mialatt a koszorúkat tették le a szobor talapatára. A koszoruk nagy száma között, melyekkel testületek, hatóságok és egyesek siettek hódolatukat kifejezni az elköltözött nagy szellem iránt, különösen kitüntet az akadémia nagy babérokoszorúja, az özevgyé fehér kaméliák sötét violákkal, a fővárosé, a kultuszminiszterium babér-, s az izraelita választmány palma-koszorúja. Pestmegye koszorúján e jelentős felirat állott: „A Falu jegyzője írójának, Pestvármegye“ — mintha mondaná: a régi megye ostarozójának a modern megye.

Az ünnepély 41 órakor ért véget; de a közönség még soká ott hullámozott a téren s késő estig voltak nézői a szép szobornak. Az akadémiai tagok 2 órakor a szokott innepi banketre gyűltek össze, ezuttal az Európa. A társas ebéd is szokatlanul népes és fényes volt. Az egyszerű tudósok közé ezuttal fényes nevű főurak is vegyültek; az asztal felső sora miniszterekkel s excellentiás urakkal volt végig tele. Felkőszöntésekben sem volt hiány s a hangulat mindvégig emelkedett volt. **Tisza Kálmán** is szoltott s éltezte a nemzeti tudományosságot s annak örét és vezetőjét az akadémia. Legszebb volt a **Majláth György** rövid felkőszöntése **Arany János**ra. Nem tehetségeért — a mi isten adománya — nem munkásságáért, miben sokakkal osztozik; nem sikereit, melyek nem mindig függenek az embertől magától; hanem jellemeért köszönti fel őt, a mi egyedül a maga sajátja; azt az embert, a kinek nem csak neve, jelleme is *arany*. A felkőszöntésnek kétszeresen ideje s helye volt most, azon igazán római jellem irányában, melyet **Arany** e nagygyűlésen, a főtitkári állástól való megválása alkalmával is kitüntetett; példátlan önzetlenséggel utasítva vissza azt is, a mi őt jogszertüen megillette volna s nem tartva meg semmit — csak az akadémia s a nemzet becsülését, tisztelétét és háliját.

WENINGER VINCZE †

Lapunk zártakor veszszük a lesújtó hírt, hogy közeltek egyik legghasznosabb munkása, közgazdasági és pénzügyi kérdéseink egyik legalaposabb ismerője, az e téren kitünő elméleti készütségű s hazánkban páratlannak mondható gyakorlati szakfűfű: **Weninger Vincze** e hó 20-án esti 10 órakor, férfikora javáerejében, 46 éves korában elhunyt.

A ki újabb alkotmányos életünknek az anyagi ügyek terén folytatott küzdelmeit ismeri, az tudni fogja, mily előkelő szerepet vitt abban **Weninger Vincze**, kivat az utóbbi évek tekintélyes kölcsönmiveleteinek megkötése körül. Az 1867-ki alkotmányos korszak nagyon kevés férfút talál e hazában, a kik kellő késütséggel járulhattak volna a most már gyakorlati téren érvényesítendő pénzügyi és gazdasági ismeretek gyümölcsözővé tételéhez s hogy ily férfiak hiányában károsodásunk nem volt nagyob, azt nevezetes részben közzönhetjük **Weninger Vincze**nek, ki teljesen otthon érezte magát épen abban a szakmában, melynek legkevesébb volt az alapos szakemberünk, s jó tanácsadóval nagy szolgálatakat tett az állam bonyolult pénzügyi kérdéseinek rendezésénél. Tagja volt a m. t. akadémiának, miniszteri tanácsos a pénzügyminiszteriumban, majd miniszteri tanácsos és osztályfőnök a közös pénzügyminiszteriumban, melynek ügyeit **Becke** halála után fél éven át ő vezette. — A pénzügyi tárca nem ürülhetett meg a nélkül, hogy az illetékes körök s maga

a közvélemény föl ne vessék nevét a jelöltek között s bizony nem másom mult, hogy e tárca nem az ő kezeibe került. Az állami legfőbb számvevőszék felállításakor **Weninger** volt a **Deák Ferencz** jelöltje az elnöki székre s ez volt az első eset, midőn az „öreg ur“ pártja azon vezérfűfűvel, kik **Gajzát**ógt vitték keresztül, elésebb ellentétbe jutott. **Weninger** később a magyar általános hitelbanknak lett vezérigazgatója s ez intézet felvirágoztatása körül szerzett magának érdemeket. Legnagyobb érdemeinek egyike a magyar aranyjáradékölcsön megkötése, mely most a világ legfőbb pénzpiacain a magyar hitel szilárdaságáról tanuskodó, legkeresettebb értékek közé tartozik.

Az irodalmat is nagy veszteség érte **Weninger Vincze** elhunytában. Ugy is, mint nemzetgazdasági író, de úgy is, mint tagja a **Franklin-Társaság** igazgató tanácsának, melynek kebelében magas mivelttségnek, szakképzettségének és gyakorlati nagy jártasságának megfelelő tekintélyes állást foglalt el, — kiváló hasznára vált irodalmunknak.

Weninger Vincze néhány napig volt súlyos beteg. Hír szerint egy oly bérkocsiba szállt, melyben előbb himlős beteget szállítottak a kórházba. A pusztító ragály ő rá is elragadt, s alig néhány napi szenvedés után, a leggyöngédebb szerető nő s a legjelesebb orvosok gondos ápolása daczára, elragadta a kitünő, tevékeny embert az egész ország nagy kárára, gyászoló özvegye, két fia **László** és **Vincze** s egy leánya, **Irma Petschacher** **Gusztávna**, valamint nagy számú barátai és tisztelői fájdalmára.

Áldás lengjen porai fölött!

Irodalom és művészet.

Hivatalos jelentés a Párisban 1878-ban tartott egyetemes kiállításról. A földmivelés, ipar- és kereskedelmi miniszter megbízásából kiadja az orsz. m. kir. statisztikai hivatal. E gyűjteményes munkából, mely a párisi egyetemes kiállítás valamennyi ágára kiterjed s mindeniknek hí és szabatos képét igyekszik feltüntetni, eddigelé három füzet jelent meg. Az első füzet a közoktatásról szól s két részből áll, az első rész, az elemi oktatás, **Békny** **Imre** budapesti tanfelügyelő-és osztálytanácsos, a második a középiskolai oktatás, dr. **Császár** **Károly** főreáliskolai tanár által szerkesztve. A második füzet: „A bányászat és kohászat“, szintén két részre oszlik. Az elsőben a bányászat és kohászat termékeit ismerteteti **Gesell** **Sándor** bányatanácsos, a második részben a vaskohászatot **Graenzstein** **Béla**, pénzügymin. titkár. A harmadik füzet, a közegészségügy körében a kiállításon fölmerült mozzanatokról ad számot, szerkesztette dr. **Fodor** **József** orvos. tanár. — E füzetek (s a következők) — valódi tárházat adják a tudomány és ipar terén az újabb kor haladásának. Rendkívüli tanulságos voltak alvilágos s mindenki által megérthető előadások emeli, mely a mellett, hogy szak-szerű és alapos, népszerű is egyszersmind. Hivatalos kiadványok levén, nem tudjuk bocsáttatnak-e könyv-árúsi forgalomba. Nagy kár volna, ha nem. Árúk legalább nines kivéte.

Rendszeres magyar nyelvtan, felsőbb osztályoknak és magánhasználatra, írta **Simonyi** **Zsigmond**, egyet. h. tanár. Ily könyv szükségét rég érezzük. Az akadémia „Magyar nyelv rendszere“, s **Fogarassi** „Mivelt magyar nyelvtan“ elavultak már. Az igazi tudományos alapon álló, s legalább a végleg tisztázott kérdéseket határozottan megállapító tudományos magyar nyelvtan még várjuk az akadémiától. Mig az elkészülne, **Simonyi** nyelvtanát valódi nyereségnek tekinthetjük. Jelen alakjában, nem folytatása vagy kiegészítője, hanem felsőbb fokozaton való kidolgozása a szerző „mondattani alapon“ készült kisebb nyelvtanának, mely az alsóbb osztályok számára készült s a nyelvtanítás első fokát képviseli. **Simonyi** a nyelvészeten az orlóg iskolá hive, de nem tartozik annak tulzói közé; a tudományt nem vegyíti petulantiaival. Terjedelmes nyelvkesen fölött

rendelkezik; gondolkodása mindenütt logikus fejre mutat; előadása egyszerű, világos, tárgyától el nem csapongó. Oly tulajdonok, melyek a jó tankönyv-íróban nélkülözhetetlenek. Jelen tankönyve, a **Hoffmann** és **Molnár** (**Eggenberger-féle**) könyvkereskedése kiadásában megjelölő középiskolai tankönyvek tárához tartozik s a válogatott gyűjteménynek késéskivül egyik legbecsebb kötete. Ára a 232 lapra terjedő erős kötetnek 1 ft 50 kr.

Gr. Széchenyi Antal jelenleg nagyobb tanulmányt ír **Kisfaludy** **Sándorról**, a regék és „Himfű szerelmei“ költőjéről. Ha elkészül vele, a **Kisfaludy-Társaság** körében mutatja be. **Széchenyi** német nyelven is kiadott nyolcz essay-jét a berlini „Magazin“ tüzetesen ismertetette és méltányolta. „Meg vagyunk győződve — úgy mond a többi közt, — hogy a nagy miveltsgű férf, mely gondolkodó, éles észlelő, finom izlésű műfűrt és tapasztalt politikus eme gyűmöléseit Magyarország határain túl is tetszéssel fogadják s teljes becsé szerint fogják méltányolni.“

Eötvös-emlék. Ily czim alatt adott ki egy füzetét az **Eötvös**-alap gyűjtő bizottsága. A díszes kiállítású füzetke a **Franklin-Társulat** nyomdájában készült s három nagy ivre terjed. A befolyó tiszta jövedelem az árvízkarosult tanítóik és az **Eötvös**-alap javára fordították. Tartalma a következő: **Gyulai** **Pál** emlékszedése; **Molnár** A. tanulmányai; **Mayer** **Miksa** **Eötvös**-tanulmánya; b. **Eötvös** **József** 1870-ki miniszteri jelentésének egy része; a. „**Eötvös**-alap“ bizottságának működéséről szóló jelentés. Felhívás Magyarország néptanítóhoz. Ára 30 kr. **Kapható** **Kőky** **Alajos** könyvkereskedésében (Budapesten, **Károly**-utca).

„Iskolai emlékönyv“ czim alatt **Dolinay** **Gyula** öt ivre terjedő könyvecskét szerkesztett oly czélból, hogy az iskolavég végén a tanulók közt jutalmul osztassék ki, s e czélból 20 példány ára 5 ft 80 kr.; 50 példány 14 ft, száz példány 27 ft 50 kr. Van benne vers és próza, s 18 fametszet. Egyes példány ára 35 kr, s megrendelhető **Budapestben** **Dolinay**nál, **kőfaragó-utca** 1. szám.

„**Petőfi** költészetének nemzeti idomáiról“ szóló tanulmányra hirdet előfizetést **Erdői** **Dániel**, soprani tanár. Ára 50 kr. A mű a tanuló ifjúságnak van szánva s a jövő hó elején jelen meg.

A **karánsebesi kaszinó-egyjet** előfizetési felhívást bocsáttott ki **Balás** **Pál**: „Három palotás nota“ és „Két dal“ című zeneszerzeményeire. Előfizetési árúk 1 ft 20 kr. A tiszta jövedelmet a szegedi és tiszai vizkárosultak javára fordítják.

„**Tinctura eucalypti globuli**“ című füzet jelent meg dr. **Kurika** **Antal** győri orvostól; a füzet czíme egy gyógyszer neve, melyet az 1873-diki cholera-járvány alatt tett kísérletei alapján, mint e betegség leghatályosabb ellenszerét ismerteti a szerző.

A nemzeti színházban mult vasárnap, **Eötvös** szobrának leleplezése napján, a korszorú budapesti „Ejlen az egyenlőség“ című vigjátékát elevenítették föl, mely harminczöt év előtt adott először. **Eötvös** e műve, mint általában legtöbb nagyobb szépirodalmi dolgozata, iránydarab, a negyvenes évek szellemében írva s amaz áldemokratákat teszi nevétségessé, kik élvilág nagy demokráta, a gyakorlatban azonban konokul ragaszkodnak megszokott előítéleteikhez. Itt is egy grófi család rettentőn irtózik attól a gondolatól, hogy leányuk egy ügyvéd fiahoz menjen nőül, viszont az ügyvéd-család, mig e fölfogás miatt bosszankodik, a maga részéről szintén irtózik a gondolatól, hogy leányuk egy nem nemesnek legyen neje. A szerelm végre győzelmes marad a szülők elfogultságával szemben s azok akarata ellen valósul meg az „egyenlőség“. A műben több mulatságos helyzet fordul elő, jellemzetesen rajzolt alakokkal, kik között kivált egy tyukprókátoré domborodott ki **Ujházi** **Jókedv** alakításában. **Szigeti** **Imre**, **Halmi**, **Szathmáryné**, **Osillag** és **Márkus** kisasszonyok játszották a főbb szerepeket. A darabnak, daczára, hogy egykori jelentőségét meghaladták az események, így is volt hatása, s nagyobb közönséget érdemelt volna meg.

A népszínházban jelenleg a bécsi **Strauss** operettjeire „A szemközöbűsi“ -re készülnek, mely a jövő hó 6-ikára van kitűzve. **Soldone** az ünnepek két napján lép föl meg, aztán megkezdí pihenőjét; de előbb **Nyiregyháza**n lép föl háromszor; aztán az emsi fürdőbe, majd **Ostende**be megy, augusztusban pedig **Párisba** látogat el.

A párisi operaszínház e hó 7-iki előadása a szegediek javára, fényes ünnepély lesz. A hangversenyben a legelőkelőbb zeneköltők mutatnak be új darabokat, s kiváló művészek működnek közre. **Gounod**, a „**Faust**“ opera szerzőjétől indulót adnak elő nyitányképen, aztán **Faure** énekel; majd **Massenet**-től egy magyar induló következik, melyet **Szabady** „**Plevnai** indulója“ után szerzett; **Saint-Saëns** és **Guiland** új zeneműveket, **Delibes** egy csárdást mutatnak be. A közreműködők közt van a nagy operá-

tól Krausz k. a. is. A „Figaro“ azt írta, hogy ama kintő magyar énekesnő is közreműködik, a ki a bécsi opera közelebbi ünnepélyén annyira elragadta népdalaival a közönséget. Azonban Soldsosné asszony jelenleg nem mehet Párisba. A hangverseny után jön a tarkaságok egész vegyülete; bazár, árverés, sorsjáték. Az árusnők a legelső művésznők, mindannyian jelmezben. Például Judic asszony (a párisiak Soldsosnéja) mint szenes leány fog árujni. A sátrakban mutatványokat is rendeznek. A belépti jegyek ára elsőrendű páholyokba száz frank, másodikrendű páholyok és földszint 40 frank. Hangverseny után 20 frank a belépti díj.

Közintézetek, egyletek.

A magyar tudományos akadémia nagygyűléseiből meg kell még említenünk, hogy Arany Jánost egyhangulag választották meg az igazgató-tanács tagjának a Horváth Mihály halála által megürült helyre, a mit el is fogadott. Arany Jánost, mint a „F. Lapok“ írja, mielőtt az akadémia akarata Fraknóit emelte a főtitkárságra, először főtitkári címmel nyugdíjba helyezte — az alapszabályok értelmében. Arany nem akarta ezt elfogadni, s csak hosszu, többoldalu kapacitálásnak engedett végre. Még érdekesebb tudni, hogy a két év alatt, melyben szembetegsége miatt az akadémiai főtitkár teendőket másra bízta, egy fillért sem vett föl évdíjából. Hiába hívták föl, hogy vegye föl, azt mondta: nem dolgozott meg érte. A felgyült összeg egy részét utóbb ugy akarták neki átadni, mint az akadémiai könyvkiaold vállalat által kiadott „Próza Dolgozatok“ tiszteletdíját; de ő megnekte, hogy másnak mit adnak egy ivért s többet nem fogadott el. A főtitkárrá megválasztott Fraknói helyébe a második osztály titkára Pesty Frigyes lett. Az osztály is egyhangulag ajánlotta s a nagygyűlésen is majdnem minden szavazat rája esett. Az igazgató tanács ülése megszavazta a Szabó Károly nagy könyvtársági munkájának pótló díjazását, a mit a nagygyűlés ajánlott.

A Kisfaludy-társaság május 28-ikán tartott havi ülésén Greguss Ágost ily című értekezést olvasott föl: „Shakespeare a magyar színpadon“. A nemzeti színház megnyitása előtt 1790-től 1837-ig a színpadokon, kivált Kolozsvárott, Pesten és Budán összesen hat shakespearei darabot adtak elő: „Hamlet“, „Ro meo és Julia“, „Othello“, „Leár“, „Macbet“ és a „Makrancos hölgy“-et, az utóbbi Holbein német vígjátéka alapján, különféle címek alatt, majd mint „Ördögűző Fábrián“ majd mint, „A szerelem mindent véghez vihet“, s e ezim alatt jutott a nemzeti színházba is 1837-ben. A nemz. színházban 1878 végéig összesen 21 shakespearei darabot adtak elő. Legtöbbször adták Hamletet, t. i. 56-szor. Összehasonlítást tesz Greguss a Shakespeare- és Molière-előadások közt s arra az eredményre jut, hogy előbbinek darabjai sokkal többször adtak és jobban tetszetek, mint a Molièrei. Megemlékezik Shakespeare és Molière színműveinek előadójáról: Szilágyi Pálról, Udvarhelyi Miklósról, Megyeriről, Bartháról, Lászlórol, a Lendvayakról, Egressyról, Kántornérol, Jókainérol, Tóth Józsefrol, Szerdahelyiről stb., s konstatálja, hogy ha a mai színész egyenként nem mérközhetnek is a régiebbekkel, de összesen mégis jobb, összességében az előadásuk; szavaltatukban emancipáltak magukat a németek modora alól stb. — A második felolvasó György Vilmos volt; egy életképet mutatott be „Hogyan valósult meg Tallós ur ábrándja“ címmel. Végül Beöthy Zolt titkár kegyeleles indítványt tett, mely szerint a társaság intézkedjék, hogy Kisfaludy Károly halálának a jövő évi nov. 21-kén leendő felszázados évfordulója alkalmából az elhunyt költőnek Téthén levő szüleitési háza emléktáblával jelöltessek meg, s hogy ugyanezen alkalomból biznakkal meg valakit Kisfaludy Károly terjedelmes életrajzának megírásával. Ez indítvány tárgyalása Gyulai Pálból, Szász Károlyból, Greguss Ágostból és Beöthy Zoltból álló választmányra bízott.

A magyar tud. akadémia május 26-iki ülésén Deák Farkas emlékbeszédet olvasott Szalay Ágostonról, a pár éve elhunyt kir. táblai tanácselnökről, ki egyike volt az elsőnek, a kik a magyar társadalom, magyar ipar történetéhez gyűjtöttek adatokat, nevezetesen régi leveleket, melyek a köz- és magánélet mindenféle viszonyaira vetnek világot. Deák

meleg szavakban emlékezett meg Szalay Ágoston hivatali pályájáról, a közügyek és tudományos mozgalmak iránt tanúsított élénk érdeklődéséről. — Ezek után folyó ügyeket intézett el az ülés. Gyórtól jul. 22-én lesz Pázmány Horváth Endre emléktáblájának leleplezése, melyre az e célból alakult győri bizottság az akadémiaét meghívja. Az akadémia ez ünnepélyen négy tag által fogja magát képviselni s fölkérte Szász Károlyt az ünnepi beszéd tartására. Szalay miniszteri titkár felajánlja az akadémianak atyja hagyatékában talált s a XIV. és XVI. századból eredő 216 darab levelet. A nemzetközi irodalmi gyűlekezet, mely ülését Londonban fogja tartani, a m. tud. akadémiát is meghívja.

A régészeti és emberiani társulat május 27-iki ülésének legnagyobb részét az újabb leletek bemutatása foglalta el. Érdekes ezek közül a beregmezei bronz-lelet, melyet báró Uray Gyula ajándékozott a múzeumnak, s Pulszky Ferenc mutatja meg hosszabb fejtegetés kíséretében. Ez 42 karperezből áll. Surányban találták egy bögében, s ebből Pulszky azt következteti, hogy valami kereskedő rejtette el. Sokon közülök magyar jelleg látszik. Pulszky még a máramosmezei legújabb arany leletet mutatta be, mely egy láncból áll, s gyűrűinek egyenlő súlyából következtetve gyűrűpéncz lehet, s a Paner János püspök által a múzeumnak ajándékozott pátkai fibulát. Pechy Jenő saját gyűjteményének néhány darabját ismertette, melyek közül legérdekesebb egy csontból készült amulett-féle ékszer. A szegedi ásátásokat ellenőrző muzeumi tisztviselő jelentése szerint, melyet a titkár olvasott föl, az Óthalmon, Dorozsma felé, találnak legtöbb tárgyat.

Az Eszterházy-képtár ügyében egybehívott értekezlet, melyben részt vett Engerth is, a bécsi Belvedere igazgatója, az akadémia palotája helyiségében előfordult bajok főokául azt mondá ki, hogy az alsó helyiségekben a fűtőcsövek hibásan vannak elhelyezve. Ezen azonban, Ybl építész véleménye szerint, könnyű segíteni. Kijelölték ezuttal ama képeket is, melyek állapota sürgős javítást igényel. Az enquete egyszersmind kimondá, hogy a termek falait, a képek hatása érdekében, újra kellene festetni s díszíteni s a gyűjteményt a modern igényeknek megfelelőleg rendezni be.

A londoni magyar egyület küldöttsége Duka elnök vezetése alatt tisztelgett a lordmayornál, s legmélyebb köszönetet fejezett ki az ő közvetítése által a szegedi árvízkarosultaknak nyújtott segélyért. A lordmayor igen szivesen fogadta a küldöttséget, s azt válaszolta, hogy a city első tisztviselőjének egyik legkellemelebbé kíváltsága, hogy azoknak, kik nagy szerencsétlenség által inségre jutottak, segélyt nyujtsion.

Egyház és iskola.

A kalocsai bibornokok. Haynald bibornoksága alkalmából a „Magyar Állam“ felsorolja azon kalocsai érsekeket, kik bibornokságra emeltettek. Ezek voltak: 1. Várday István (1457—1470.), ki Frigyes császártól Mátyás királynak a koronát 20 évi távollét után visszahozta. — 2. Draskovics György (1572—1587.), ki mint a győri püspök adminisztratora, egyszersmind kancellárja és királyi helytartója volt Magyarországnak. — 3. Kollonich Lipót (1691—1695.), ki a mohácsi vész után első jött Kalocsára, s kitől a hirneves Conventio Kollonichiana származik. — 4. Gróf Cháky Imre (1710—1732.), ki a kalocsai jelenlegi székesfőgyház alapjait letette, s ki 1730-ban XII. Kelemen választása alkalmával ép ugy pápajelölt volt, mint előbb Bakács Tamás, s a bibornoki testület egy része szavazatával őt tisztelte meg. 5. Dr. Haynald Lajos, ki a napokban nyerte el a bibort.

A kolozsvári egyetem új rektora dr. Brassai Sámuel veteran tudós lett. Az orvosi karban dr. Ajtai Sándor, a bölcsészeti karban Szász Béla, a matematikai karban: dr. Fabinyi Rezső lettek az új dekanok.

Az Eötvös-alapra, mely a tevékeny Péterfy Sándor kezdeményezésére létesült, jelenleg 10,000 frt gyűlt össze már, részint adakozásokból, részint szegény tanítók 1 frtos évdíjából, kiadott művekből stb. Ez alap szegény tanítók fainak gyámolítására szolgál, hogy magasabb tanintézeteket is látogathassanak. Ez évben a központi bizottság másfél ezer forintot oszthat ki 100—200 frtos ösztöndíjakban

egyetemi tanulóknak; középiskolai tanítóképző intézeti növendéknek 100—100 frtot, s tanítók özvegyeinek és árváinak 50 frtnyi segélyeket.

Mi ujság?

* A tisztelt házból. A hónapjuk előtt le a kalapal! Dolgoznak gőzerővel s intézik el nyakra-főre a száz paragrafusos törvényjavaslatokat.

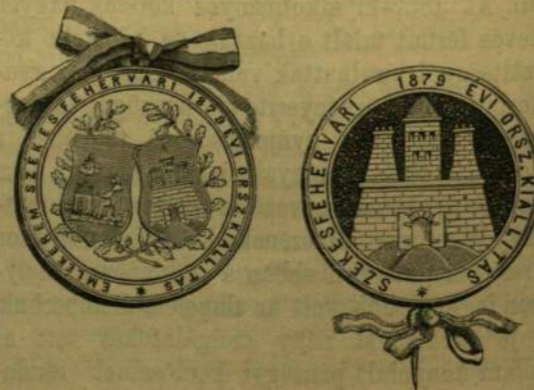
S hiába szólal föl Csanádi Sándor, számláltassa meg az elnök a ház tagjait, vannak-e jelen százan, mely száznál kevesebbel határozatot hozni a házszabályok értelmében nem lehet, — a szükséges szám mindig kikerül, sőt huszszal, harmincezzal több is.

Pedig ez nagy szó! Mert hát számba kell venni, hogy az ülészak berekesztése már itt áll a küszöbön. Junius 8-án hír szerint bezárják az országgyűlést s ilyenkor a honatyja ugy gondolkozik magában — még jurista-korában megszokta — hogy hiszen egy-két héttel anticipezni a vakációzt nem oly égbekiáltó vétek s ha a képviselő haza megy gyönyörködni, hogyan eszi meg vetését a rozsda, attól legfeljebb ő maga fordul föl, nem a haza dolga.

Aztán, kérem, oly hirtelenséggel ugrtunk át a télből a kánikulába, hogy a képviselőházi ólomfedél alatt 26° R. mellett tanácskozunk. Ily melegnél pedig a higany ugyan nem, de már a vaj elolvad, s a mi képviselőink inkább levén vaj-, mint higany természetűek, — még megeshetik, hogy parlamentnek nemcsak le, — de egészen elolvad, s ki virraszt akkor a haza gondjai fölött?

Azért mondjuk, hogy le a kalappal a rendíthetetlen honatyák előtt, kik leonidási bátorsággal dacolnak az édes hazamenés eszéjaival, a meleggel és a száz §-os törvényjavaslatokkal s örlik le egymás után a poliziális törvényt, a katonabeszállósolási törvényt, a kisbirtokosok földhitelezetéről szóló törvényt s isten a megmondhatója, még micsodás törvényeket, közben-közben meginterpallágtva a a miniszter urakat, összekapva velők is egymással is, hogy még egyszer utóljára kedvőkre kiveszekedhessek magokat. Aztán allons enfants — haza, illető leg Novi-Bazárba, a ki arra való!

A székesfehérvári kiállítást az ünnepek alatt valószínűleg nagy tömegek látogatják meg. Főkép Budapestről készülnek sokan, magánosok és testületek. Az országos iparos kongresszus, mely vasárnap tartja ülését Budapesten, az ünnep másodnapján külön vonattal rándul Székesfehérvárra, hol kellőleg gondoskodtak fogadtatásukról. Az iparos ifjuság vándorgyűlése is aznap nyílik meg Székesfehérváron; e gyűlésre 185 tag van bejelentve. A fővárosi és vidéki iparosok délben lakomát tartanak a jury-pavillonban. — A kiállítás közelebbi látogatói közt számos képviselő, nagykereskedő és vállalkozó volt. Ott járt Trefort, Bedekovics miniszter is, továbbá Ipolyi Arnold és Dulánszky püspökök; a budapesti állami tanítóképezde férfi- és nő-hallgatói külön vonattal (körülbelül másfélszázan) mentek a kiállítás meg szemlélésére. — A gépkiallítás annyira megnyerte Trefort miniszter figyelmét, hogy — mint ígérte — az alapítványi uradalmak tisztviselőit oda fogja küldeni gépek vásárlásra végett; a miniszter egyszersmind több iparczikket vett a maga részére. — A király

látogatása meg van ígérve, de napja még nincs kitűzve. — József főherczegnek a kiállítók közül igen sokan ajánlanak föl emléktárgyakat; ezek oly tekintélyes gyűjteményt képeznek, hogy a kiállítás utolsó napjaiban külön csoportba rendezve állítják össze. — Budapestről az ünnepek alatt a ferencvárosi pol-

gárok is tömegesen mennek el Thaly Kálmán képviselő vezetésé alatt; a terézvárosi klub pedig e hó 15-én rendez kiállítást Fehérvárra. A kiállításon fehérbe öltözött, nemzeti szín-szalagos csinos leánykák árulgatják a látogatóknak a kiállítási emlékeket fehér kis kosárkákból. Alig is megé a mellettök valaki, hogy ne vegyen belőlök legalább egyet. Az emlékeket egyik lapját, melyen Székesfehérvár czimere látható, itt is bemutatjuk; valamint mellette a kiállítók jelvényét is.

A legközelebbi országos kiállítást Debreczenben akarják tartani, s e végből a polgármester elnökele alatt már értekezlet is volt. A kiállítás 1882-ben vagy legkésőbb 1885-ben lenne.

Deák hamvait május 27-én reggel ünnepélyes szertartással szállították át a temetői kápolnából a Batthyány-mauzoleumba. Az átszállításnak azért kellett megtörténni, mert a kápolna helyén építik föl a Deák-mauzoleumot. A kápolna előtt a Deák-síremlék-bizottság tagjai gyűltek össze: több képviselő, Zichy Ferraris Viktor államtitkár, mint a kormány képviselője, a polgármesterek, a városi tanács több tagja, s végre Klempa prépost, terézvárosi lelkész a segédlettel együtt, teljes díszben. A kápolnában a lelkész az imát elmondván a koporsó lábánál, a mauzoleumba nyolcz temetkezési szolga vitte át a koporsót, melyet a király, a királyné és a képviselők koszorú borítottak, s ott a keleti fülkében a Batthyányéval szemközt helyezték iméi ravatalra. A szertartást Klempa prépost szép imával végezte; a sirbolton bezárták s kulcsát a városi testületnek adták át őrzés végett. A kápolnában volt többi koszorút, melyek mind jó karban vannak, a muzeumban vitték át.

Az Eötvös-émlék, melyet az eresi-i temetőben közdakozás utján állítottak, június 15-én leplezik le. Erre az alkalomra a budapesti szoborra tett s innen az Eötvös-szobor bizottság megbízásából az eresi családí sirbolta szállított 32 koszoru közül a 22 babérkoszorút az emlékre is föltessik. Az akadémia és irodalmi társulatok nem annyira küldöttségileg képviseltek magukat, mint inkább testületileg vesznek részt az ünnepélyen.

A trónörökös Afrikában. Rudolf főherczeg spanyolországj utjában átment Gibraltárból Afrikába is, hogy Tanger kereskedelmi várost meglátogassa. Ő a második Habsburg, ki lábát Afrika földjére tette. Az első V. Károly volt, ki 1541-ben hajóhaddal jelent meg Algír város előtt, de a hajóhad a nagy viharok miatt nem szállhatott partra. Észak-Afrikában ez eseményhez monda is fűződik. Midőn a hajóhad már közel volt a városhoz, a bej magához rendelte Zemach Zedek nagyhírű kabbalista rabbinus, s felhívta, hogy titkos eszközeivel akadályozza meg a hajóhad partraszállását. A rabbi éjjel elment a tengerhez, s titkos jelekkel beírt pergament vetett a hullámok közé. Erre aztán vihar tört ki, s meggátolta a kiszállásban V. Károly flottáját.

A margitszigeti nefelejts-bokrok. Klotild főherczegnőnek kedves virága a nefelejts. Azért van az oly sok a Margit-szigeten. Egyszer a királyné, ki megtudta a főherczegnő elöszéretét e virág iránt, a szigeten tett látogatása alkalmával vitt neki egy oly nemesített fajta nefelejts-bokrot, mely tavasztól kezdve késő nyárig virít. Oda érve azonban látta, hogy a főherczegi lak körül uton-utfélen virít ilyen. »Megjártam, — mondá mosolygva — egy bokrot hoztam ide, hol egész nefelejts-erdőt találók.« A hozott bokor azonban mégis nagy örömet okozott, a főkertész különös gondjára lett bízva s azóta a herczegi lak előtt a bokorról szaporított virágok kéklenek.

Csengery Antal második leányának Leonának esküvője dr. Vámosy Károly fővárosi ügyvéddel május 29-én volt. Török Pál szuperintendens eskette a fiatal párt a háznál.

Fraknói Vilmos akadémiai főtitkárrá választatván, lemondott a nemz. muzeum könyvtárolri állásáról; utódján Majláth Béla ismert történetbávrunk, a volt líptói alispán, van kiszemelve.

Épitkezések a gödöllői királyi lakban. Gödöllőn ez évben a királyi lak nagyobbitására temleges építkezések történnek, nevezetesen udvari melléképületek, nagy istállók, eseledék és kocsiok lakása, kocsi-szinek. Mindezek az őszi vadászatok időjére fognak elkészülni.

Segedén a hosszu és nehéz munka után végre elkészült a köröltés ama része, mely az alföldi vasúttól a Baktóig terjed. A víz folytonosan apad. A meleg napok alatt az utcákba szorult víz pedig poshad, s most már a szivattyúzáshoz a legteljesebb mérvben hozzá kell fogni.

Pusztiúti esőzések és jégverések napja volt május 27-ike, az ország több részében. A fergeg a főváros fölött délután vonult el. A városban nem sok kárt tett a 8—10 perczig tartó felhőszakadás; de a budai hegyek közt a vad ár félelmesen földzuzasztotta a patakokat. Három kocsi, melyek a nyári lakokba butort szállítottak, fölfordított, s a butorokat elragadta. Az ördög-árok vize megbontotta több helyen a partot, hidakat szakított szét, s a pályayosh fekvésű mezőket elöntötte. A Lipót-mező fölött pedig sűrű jégös tombolt. A Rákos-patak is kiáradt s több mezei lakba benyomult. A vasuti töltést Bécs felé Nagy-Maros és Verőce közt a víz áttépte, s a vonatok csak átszállítás által közlekedhettek.

Felhő-tölcser. Temesmegye Birdán környékén május 22-én délben ritka természetű tünényem mutatkozott: egy felhő-tölcser, mely a ldtkör harmadát elfoglalt sötét felhőből majdnem a földszinig leért. Soká mozdulatlanul látszott egy helyen, csak alsó vékonyodó része mozgott ide s tova. Felső, a felhővel összefüggő része hol szélesedett, hol időnkint fogyott. Három negyedóra után az alsó rész fölfelé hajlott, s a légtünényem lassankint elenyészett. A villámlás és dörgés közt hulló, öreg borsónyi nagyságu jég kevés kárt okozott.

Nagy szerencsétlenség történt a Vág folyón, Szerednél. A lakosság régi szokás szerint a szőlőkbe ment Orbán képéhez imádkozni. Hatvan főnyi társaság egy tutajon a Vág folyón át vette útját. A tutaj azonban a nagy teher következtében elmerült s vagy 30 ember a vízbe fullt.

A panamai szoros átmetszése ügyében nemzetközi bizottság alakult Párisban. Ennek műszaki osztálya megvizsgálván a földszoros átmetszésére beadott terveket, Wise és Reclus tervét fogadta el, melynek létesítése 1.065.000 frankba kerül.

A „Kincsem“ Berlinben. Blaskovics Ernő csodálva Kincsem junius 17-én Berlin gyepén fut a német császár ezüst pajzsáért. E tiszteletdíj mellé 10,000 ezüst márka a díj.

A német császár harci lova. Vilmos császár ama paripája, melyen a könnigrázi csata alatt lovagolt, bevégzte földi pályafutását. A berlini lapok egész nekrológokat szentelnek a „történelmi lónak“. Neve Szadowa volt, s az elgyöngülés jelei már régen mutatkoztak rajta. Május 17-ikén ütött utolsó órája. Franz nevű szobrász gipszöntvényt vitt róla, aztán lefejtették bőrét, a lovat pedig elásták Babelsbergben. Bőrét egy fogják felhasználni, hogy egy gipszből készített loalakra ráhuzzák. Mikor a bőr e gipszalakon rajta lesz, a nyeret és kantárt is ráteszik, mely a könnigrázi csata alkalmával rajta volt. A kitömött lovat később a Hohenzollerek muzeumban állítják föl.

Halálozások.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: BÉASY JOZSEF kanonok, a pozsonyi káptalan gazdasági ügyeinek vezetője, 67 éves korában. — ADDA ELEK, törvényszéki nyugalmozott tanácsos, Budapesten. — FERENCZ GÁSPÁR, az egrí főkapitány nyugalmazott tisztartója, 77 éves korában Egerben. — KRUGER ANTAL, tekintélyes budapesti polgár 79 éves korában, nagy kiterjedésű családot hagyva maga után. — METZ SIMUEL temesvári nagykereskedő jótékonyaságairól ismert és tisztelt ember, ki a szegedi katasztrófa alkalmával alakult vészbizottság buzgó tagja és pénztárnoka s nagy családunk feje volt, 60 éves korában. — EÖRDÖGH FERENCZ, a csongrád-szolonki ármentesítő társulat igazgató mérnöke, 42 éves korában. — SZANDICS ISTVÁN ügyvéd 58 éves korában Temesvárt. — Szalay Imre országgyűlési képviselő kis fia BÉLA, a somogy megyei Lellén.

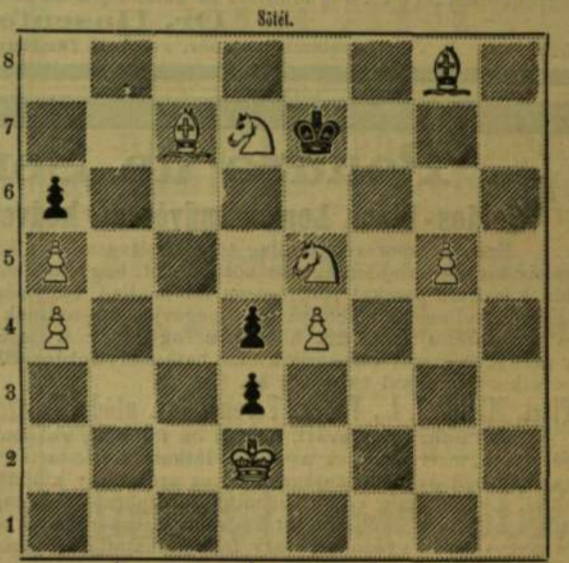
FLESCH MÓRNÉ szül. Flesch Mária, az ismert budapesti gyártulajdonos jótékony lelki neje, 52 éves korában. — EGYÜN ISTVÁNÉ, a népszínház jeles tagjának neje, szül. Máltás Emma, 36 éves korában, három kis árvát hagyva maga után. — ÖZV. GULÁCSY KÁROLYNÉ szül. Boronkay Anna, 81 éves korában Budapesten. — ÖZV. LUDWIG DANIELNÉ szül. Wachsmann Sára, 83 éves korában Kolozsvárt; ugyanott özv. GERHARDT JÁNOSNÉ, a távirádi főnök édes anyja. — TÓTH LÁSZLÓNÉ szül. Breier Erzsébet 73 éves korában Rozsnyón. — GELLEN ENDRENÉ szül. Vattay Gizella, LOSONCZOL. — SZTAROVCEZKY KÁROLYNÉ, született Koszta Rozália asszony, 78 éves korában, Nagy-Váradon.

Szerkesztői mondanivaló.

K. S. A berek csalóganja. Virasztó Elég csinos a formájuk, de vékony a tartalmuk. Nem közelíthetők. Egy álom. Kötetben jobban veszik-e ki magukat a versek, mint kéziratan? Vagy ez csakugyan gyönyörűbb-e amazoknál? Nem válik be lapunkba. K. S. Ajánlatát elfogadjuk, s alkalomszerűleg szívesen közöljük az érdemes férfi arczképét és életrajzát, csak kérjük legyen szives beüldeni — s aztán türelmel lenni, míg a tárgyhalmoz mellett sor kerülhet rá. Nem közölhetők. A malomvölgyben (Becker.) Hazám képe. Dal a verőczeről. A mi szerelmünk. — Kelvesedet... Don Quixote.

SAKKJÁTÉK.

1017-dik számú feladvány Minckvitz J.-tól.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

Az 1012. sz. feladvány megfejtése.

- Braune Robertól. Megfejtés. Világos. Sötét. 1. Vb8-g8... Hh4-f5: (a) 2. Bd6-d5... Ke5-e4: 3. Vg8-g2: matt. b. 1. ... Ke5-e4: (b) 2. Bd6-d4... Ke4-f3-f5: 3. Vg8-g4 v. Bb4-f4 matt. b. 1. ... Fg2-e4: 2. Bd6-d5... Ke5-f6 3. Fe7-d8 matt. stb.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben Fülöp József. Gelsen Giesinger Zsigmond. Sirospatakon Gérecz Károly. Nagy-Dobronyhban Németh Péter. Kolozsvárt Csapkés Árpád. Budapesten K. J. és F. H., Igali Swetozár. A karcsagi polgári kör. A pesti sakk-kör.

HETI-NAPTÁR, jun. hó.

Table with 4 columns: Nap, Katholikus és protestans, Görög-Orosz, Izraelita. Rows for 1st to 7th of June.

¶ Id változása. † Utolsó negyed 11-én 6 óra 12 perc. regg.

Tartalom.

Szöveg: Návay Tamás. — B. Eötvös József szobra leleplezése. Köttemény. Szász Karolytól. — A ki örökké bujdosott. Igaz történet. (Polyt) Közi Eötvös Karoly. — Óriási hid New-York és Brooklyn között. — A székes-fehérvári csata. Magyar történelmi emléktáblák Innsbruckban. — A kiállítás megnyitása Székes-Fehérvárott. — A bégum ötszáz milliója. Verne Gyula regénye. (Folyt.). — Egyfelv. — A hajnali csillag. Hótsya Páltól. — A magyar tud. akadémia ünnepélyes közlése. — Weninger Vin. — Irodalom és művészet. — Közlötések. egyletek — Egyház és iskola. — Mi ujság — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték — Hetinaptár. Képek: Návay Tamás. (Ellinger fényképe után.) — Óriási hid New-York és Brooklyn között. — A székes-fehérvári csata. (Magyar történelmi emléktáblák Innsbruckban.) — A székes-fehérvári kiállítás megnyitási ünnepélye május 17-én. Greguss Imre rajza. — A bégum ötszáz milliója (kétkép). — A Venus főnégyedei 1879-ben.

Feloldó szerkesztő: Nagy Miklós. (L. Egyetem-ter 6. sz.)

Nyilt-tér.*

A lapunk mai számában foglalt „Mi az ingyen?“ című hirdetésben ígért ingyen mellékletet díj nélkül és lelkiismeretesen lesznek hozzacsomagolva. * E rovat alatt közlöttekért a szerkesztőség nem vállal felelősséget.

Mi az ingyen?

A legkisebb próba elég, hogy az alább jegyzett áruciklokról, valamint az azokhoz díj nélkül adott ingyen-ajándékokról meggyőződést szerezzünk, minden további dicseret fölösleges, meg kell győződnie róla!

Minden kisajegyzet postafordultával megküldetk.

Egy präparált toll, melylyel vízrel lehet írni, mahagoni tolltartóval 10 kr.; hozzá ingyen 1 játék kis kártya.

Egy székényke angol levélpapírral borított monogrammal 50 kr., hozzá ingyen legdnomabb tolltartó, toll és pesztívissza! Ugyanaz 2 sz., nagyobb 1 ft.

100 levélpapír, borítottka 30 kr., hozzá inyen 1 üveg tinta!

1 doboz alumínium-toll 50 kr., hozzá ingyen 12 tolltartó, 1 tonta 1 toll gummi! Aranytoll 80 kr.

1 finom tollkés, elegans formában, 60 kr., hozzá ingyen egy jegyzőkönyv és 1 szivarhamu csésze!

2 finom berriva, frt 1.80, hozzá ingyen fenti sziv csavarral!

1 finom fémkanócgyújtószósz 45 kr., finomabb 60 kr., hozzá ingyen 1 szivartárcza! Elegansabb 80 kr.

1 pár legdnomabb nadrágtartó, 55 kr., legdnomabb k 80 kr., hozzá ingyen 1 garnitúra legdnomabb mell- és kézielőgomb!

1 igen jó ruha-kéfe 60 kr., legdnomabb 80 kr., hozzá inyen 1 fésű!

1 igen jó hajkefe 65 kr., legdnomabb 80 kr., hozzá inyen 1 porfésű!

1 finom fogkefe, 80 kr., legdnomabb 45 kr., hozzá inyen finom fogpáccsal!

1 pár női harisnyakötő 20 kr., elegansabb 40 kr., hozzá inyen 80 db hajtű!

1 pár selyem harisnyakötő 55 kr., egynomabb 30 kr., h 22 inyen 1 aranyozott gyűrű és meztű!

1 bőr készlet, 80 kr., legdnomabb 2., hozzá inyen 1 énrárcza!

1 pár gép-kézélgomb 2. kr., legdnomabbak 40 kr., hozzá inyen 1 tuccat mel gomb!

1 pár kézielőgomb bivarvye ontóból, 60 kr., hozzá inyen a mell- és gallérgomb k!

1 pár finom kézielőgomb tetszés szerint 30 kr., hozzá inyen 1 körömré-poly!

1 pár puszpánkfa salata-teríték, 40 kr., hozzá inyen 1 bronz asszál gyújtó!

1 pár bronz gyertyatartó, frt 2., hozzá inyen 1 szép kettős ténartartó!

100 db látogatógéj, tetszésre szinti névvel, 60 kr., inyen 1 legdnom. látogatógéj-tárcza.

1 album, kecskebőrötésben elegans, 50 képre, frt 1.50, hozzá inyen 1 virágváza!

1 nagy 4-rés album, 100 képre, kabinet Szab. d. bór frt 4.50, hozzá inyen 1 pénztárcza, 1 pár kézielőgomb és 1 látogatógéj-tárcza!

Mindazon, legjobb kivitelben összeállított áruk pontosan és figyelmesen a 15 év óta fennálló áruház által postautóvétel mellett szállíthatnak. 5335

Cím: An das weltbekannte Waarenhaus, Galanterie-Waaren, Kärntnering Nr. 2., Wien. A.

Tanningene.

Legújabb ólommentes, ártalmatlan hajfestő szer haj, szákhál és szemöldök számára, melyek a leggyorsabb módon, egyetlen egyszeri használat mellett, egész megbízhatóan és biztonságosan ugyanazonos bítálan, fényes szöke, barna és fekete természetes színt vissza nyerik, melylyel a megoszálles előtt birtak, a melyet sem szappannal mosás, sem gőzfürdő használata nem bír elenyészleteni. Ára 2 frt 50 kr.

Dr. Landauer illatos hajbalzsama. bírtó-ított, teljesen mezbízható szer, hogy, 2- vagy 3-szor használat mellett a haj kímélés tökéletesen megőrzött, annak növése ismét előmozdítas-ék. E balzsam, az ő-sz hajnak eredeti, természetes színe: visszaadja, a legdnomabb illatú bir, s a bőrt vagy fehéremült leukevésbbé sem szenyzei be. Ára 1 frt.

Szeplőt, májfoltot, pörsenést, bőr-aktkát, arcrovrosséget, napégést, a bőr minden kivirágzását stb. a dr. Tobias Eau miraculeuse antipéchélie a bőrön és bőr alatt gyűlékező fessek-anyagok felszívódása al gyökereken e táv lítja, s a legdurvább, legédesebb bőr: egy ój-n át győződi páhává és fehérre változtatja. Ára 1 frt 50 kr.

Ered. keleti rózsatej Russ Károly, gyógyszerésztől a bőrnek rögtön, nem pedig hosszabb használat után, oly győngéd, vakítónan fehér, fiatal frissességű színezetet ad, amint az semmiféle más szer által nem érhető el; a ránczokat, s minden sárga vagy barna foltot rögtön eltávolítja. Ára 4 frt.

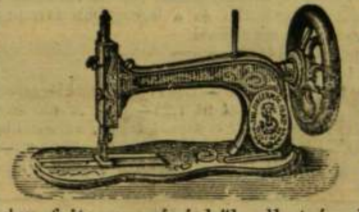
Valamennyi fitten ló-orolt különlegesség meg van vizsgálva, s azok a csüg kecskége mellett határozottan ártalmatlanok és hatóságilag bejegyzett védjeggyel vannak ellátva. — Valódi minőségben szállítja. Russ Károly utódja, Bécsben 1., Wallfischgasse 3. RAKTÁRAK: Török József gyógyszerészmű Budapest. Armin Ellasnál Áradon.

Kész női öltözetek és kelmék legújabb divat szerint, jutányos áron **Keller és Zsitvay** 5340 divatárú raktárunkban. Budapesten Szerviták épületében.

50 frt egy Singer-varrógép teljesen.
42 frt egy Wheeler & Wilson teljesen (zajtalan járással).
15 frt egy La Rein kézi gép elegans alsó tálczával;

kezeség mellett, bizonyítvánnyal, részletfizetésre is arisztja, csupán 5318

Brenner Károly, Budapest, bécsi utca, Deák-utca sarkán, 15. szám.

Varrógép-üzletem, mely a legrégebbi a helybeli piaczen, gépészeti műhelylyel van összekötve, ennélfogva minden javítást gyorsan és olcsón eszközölhetek. Tartok továbbá minden fajta varrógépéből alkatrészeket, valamint angol tüket, czernát és gépolajt, stb. a legolcsóbb árak mellett.

FERENCZ JÓZSEF KESERÜVIZ-FORRÁS

Elismert mint leghatásosabb valamennyi keserüvíz között. Különösen enyhe íze és kicsiny adagolása által tűnik ki. — Dr. Korányi tanár és k. tanácsos Budapest. — «Könnyen vétethetik és a többi budai vizekhez aránylag kevesebb mennyiségben hat. — Dr. Gebhardt, tanár és kórházi igazgató Budapest. — «Még hosszabb használatnál sincs semmiféle káros hatása. — Dr. Bamberger, tanár Bécsben. — «Sőt a bélyákhártya izgatott állapotában is fájdalom nélkül hat. — Dr. Leube tanár Erlangenben. — Kapható minden gyógyszerészár és fűszerárú-kereskedésben.

A legszebb siremlékek az elismert legolcsóbb árak mellett, szürke manthauseni gránitból, fekete gránitból (Syenit), sötétzöld gránitból (Porphyr), vörös és fekete magyar márványból; továbbá vászál, alakok, koszorúk és urnák márvány és érczéből, sírrácszatok és kerítések. Arkiszámítások és rajzok kívánatra megküldetnek. **Az entreprise des pompes funebres siremlék-gyára Budapest, kerepesi út 48. szám.**

Épen most jelent meg a Franklin-Társulat kiadásában a 37—38. füzet (IV. kötetnek hetedik és nyolcadik füzete), és minden könyvkereskedésben kapható:

TALÁLmányok KÖNYVE.

Ismeretek a kézmű- és műipar mezejéről. Egy-egy füzet ára 40 kr. Minden egyes füzet külön is kapható.

TARTALOM: Az illó olajok. Előfordulásuk a különböző növényrészekben. Yererés módjuk: a sajtolás, párlatás, maczerálás, fölszivtatás. Az illó olajok tulajdonságai s chemiai összetételök. Egymás közti rokonságuk. Oxygénhiyasok, oxygéntartalmak. A kénartalmu illó olajok. Az illatszergyártás hazájja. Néhány illatszert alkotó része. A világitás, különösen a gázvilágitás s az ezzel kapcsolatos iparágak. A mesterseges fény. A fényérés s módszerei. A lámpák. Az üveghenger s a kánóc. Az antik lámpától a moderateurig. A petroleumus lámpa. A gáz-

világitás. Ennek története. A világitógáz gyártása. Az erre szolgáló nyersanyagok. Ezek párlatása. A párlatás termékei. A gázométer. Gázvezetékek. Gázórák. A gázlángzók. A különböző világitógázok. A kátrányolajok. A paraffin, naftalin, petroleum. Fűtés s szellőzés. Egyenlítő tüzhelyek és a tüzelekek történetéből. A tüzeles elvei. A kandalló. A kürtő. A rács. A kályhák különböző nemei s czélszerű szerkezetök. A vaskályhák. Palástos kályhák. Töltöz s szabályozó kályhák. A svéd s orosz kályhák. Központi fűtés levegővel, vízzel és gőzzel.

A földművelés-, ipar- s kereskedelemügyi m. k. miniszter megbízásából és az orsz. magyar iparegyesület felügyelete alatt több évtizedes munka alapján dolgozta **FRECSKAY JÁNOS.** A szöveget közel 1000 szép fametszéssel látja el intézetünk. Az előfizető az egész mű megvételére nem köteleztetik. **Első, második és harmadik kötet ára 12 frt.**

Előfizetési feltételek: **VASÁRNAPI UJSÁG** és **POLITIKAI UJDONSÁGOK** együtt: egész évre — 12 frt félév — 6 + Csupán a **VASÁRNAPI UJSÁG**: egész évre — 8 frt félév — 4 + Csupán a **POLITIKAI UJDONSÁGOK**: egész évre — 6 frt félév — 3 +

23-dik szám. 1879. **BUDAPEST, JUNIUS 8.** **XXVI. évfolyam.**

WENINGER VINCZE.

1834—1879.

Rég emlékszünk halálesetre, melynek hire oly váratlanul jött, oly megdöbbentőleg hatott volna, mint az, mely Weninger Vinczének mult hó 29-én rövid, de gyilkoló betegségben kimultát jelenté. Váratlanul jött, — hisz az alig 46 éves férfi, kinek testi és szellemi erővel teljes alakja néhány nappal előbb a közel veszélyt még sejtteni sem engedé, férfikora teljében, munkássága délpontján esett az ádáz kórnak áldozatul. Megdöbbentőleg, mert nélkülözhetetlenek tekinthető tevékenységi körében pótolni tudja.

Csak a beavatottak ismerték egész mértékében azt a fontos szerepet, melyet Weninger a magyar államkinestár és a kontinens első pénzügyi hatalmasaiból — a Rothschild-házakból s azok üzlettársaiból — alakult csoport között mint közvetítő elfoglalt. A ki látta, mily bizalommal s rokonszenvvel találkoztott ugy kormánykörökben, melyek hazafiai jóakarataért s buzgóságáért becsülték, mint azon férfiak részéről, kik a töle nyert információkban teljes megnyugvással nyujtottak segédkezet hazánk pénzügyi bonyodalmainak megoldásához — nem titkolhatja el csodálkozását a felett, hogy e két látszólag ellentétes érdek igényeit miként tudta egyaránt kielégíteni, miként tudott mind a két félnek bizalmi férfiak lenni.

Pedig ugy volt — s e sajtáságos és szokatlan tünemény oka semmi másban, mint Weninger személyiségében kereshető.

Hazafisága és becsületessége valának a palladium, mely a gyanúnak még árnyát is távol tartá tőle, mintha a benne bízók bármelyikét a másiknak előnyére károsítani vagy tévedésbe ejteni képes volna. Ehez járult rendkívül megnyerő egyénisége, engesztelő modora, mely a kikerülhetlen ellentéteket minden diplomaciai fursang mellözésével, saját legjobb

szándékának meggyőző erejével mindig ki tudta egyeztetni. Első sorban az ő érdeme s az ő személyes közbenjárásának eredménye azon előzékeny, sőt szívélyes viszony, mely az utóbbi években s most is államunk sorsának intézőit az európai pénzerők legelőkelőbbjeivel összeköté, s melynek hazánk már eddig is a nyomasztóbb adósságok gondjaitól menekülését s hitelügyei rendezhetését köszöni.

Weninger Vincze pályafutása, mely annyiak fájalmára, a közügy nagy kárára oly korán és váratlanul ért véget, például és serkentőül szolgálhat, mert az ész és munka diadalát hirdeti s megtestesíteni

látszik Saint Simon eszményét: „mindenkinek legyen az ő érdeme, minden érdemnek munkája szerint“.

Nem születés, vagyon vagy családi összeköttetések helyezék Weningeret ama kiváló helyekre, melyeket elfoglalt és teljesen be is töltött, hanem saját érdeme, saját fáradhatlan munkássága. Az volt, a mit az angol (a hol e jelenség gyakoribb, mint nálunk) self-made man-nak nevez. Nálunk oly ritka, hogy találó kifejezésünk sincs rá.

Weninger Vincze 1834. ápril 31-én született Pesten, hol szülei egy kitűnő leánynevelő-intézet élén állottak. Már zsenge korában tanítás és tanulás képezék legkö-

WENINGER VINCZE. (ELLINGER FÉNYKÉPE UTÁN.)